

JURIDISKA INSTITUTIONEN
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Felansvar vid aktieköp

Kan felansvaret påverkas av en aktieposts storlek och säljarens
totala innehav i bolaget?

Programmet för juris kandidatexamen
Tillämpade studier höstterminen 2007

Författare
William Robert Berg

Handledare
Professor Rolf Dotevall

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att belysa om, och i så fall på vilket sätt, en såld aktieposts storlek och säljarens totala innehav i bolaget kan påverka felansvaret vid aktieköp. Uppsatsen består av en utredande del och avslutas med ett de lege ferenda resonemang. Regleringen kring felansvar vid aktieköp ter sig vid en första anblick så lika oberoende av hur stor en såld aktiepost är eller hur stor andel säljaren äger i bolaget. Vid en närmare granskning visar det sig dock att sådana förhållanden i praktiken kan få betydelse för ansvarsfrågan, bland annat på grund av marknadspraxis, säljarens möjligheter till insyn i bolaget samt omständigheterna kring hur affären genomförs.

Att en aktieposts storlek kan vara av betydelse för den praktiska rättstillämpningen går att se redan när det gäller att avgöra tillämplig lag för aktieköp. Frågan om tillämplig lag när det gäller säljares förpliktelser vid aktieaffärer har debatterats flitigt i doktrinen men idag finns det, åtminstone ytligt sett, en hög grad av samstämmighet kring att det är köplagen¹ (Köpl) och inte skuldebrevslagen² (SkbrL) som bör tillämpas. Vid en närmare granskning visar det sig dock att frågan om vilken lag som anses vara tillämplig i hög grad diskuteras med utgångspunkt i förvärvets karaktär. Här kan alltså bland annat en aktieposts storlek och köparens avsikt med köpet få betydelse. I praxis förekommer endast avgöranden som fastslår tillämplig lag vid köp av samtliga aktier i bolaget och rättsläget är därför fortfarande att anse som oklart. Med tanke på hur stor vikt som fästs vid den individuella aktieaffärens karaktär i doktrinen förefaller det inte orimligt att ett framtida avgörande från Högsta domstolen (HD) också skulle fästa vikt vid detta. Här kan alltså frågan om den sålda aktiepostens storlek, tillsammans med andra faktorer, komma att få betydelse.

Om SkbrL är tillämplig på ett aktieköp innebär det att säljarens felansvar regleras av 1 kap 9 § 2 st. Enligt denna bestämmelse ansvarar säljaren för gäldenärens vederhäftighet endast i de fall säljaren åtagit sig att göra det. Detta innebär ett mycket begränsat felansvar eftersom säljaren som utgångspunkt enbart ansvarar för aktiebrevets äkthet, inte bolagets skick. Om istället Köpl är tillämplig kan fyra olika paragrafer bli tillämpliga - 3 § (avtalsfrihet), 17 §, 18 § (utfästelser) och 19 § 2 st (auktionsköp) – och säljarens ansvar blir betydligt mer långgående.

Frågan om tillämplig lag är långt ifrån den enda situation då en såld aktieposts storlek och säljarens totala innehav i bolaget kan påverka rättstillämpningen. Marknadspraxis har en stark ställning i svensk köprätt och det fastslås redan i Köpl 3 § att lagens bestämmelser inte ska tillämpas när något annat följer av avtalet, praxis mellan parterna, handelsbruk, eller annan sedvänja som måste anses bindande för parterna. Det är framförallt på grund av marknadspraxis som vi kan se hur en aktieposts storlek och säljarens totala innehav i bolaget kan påverka ansvarsfrågan. Frågan är dock av intresse även i många situationer där marknadspraxis inte förs in, till exempel kan säljarens totala innehav i bolaget påverka dennes möjlighet insyn vilket i sin tur kan få betydelse för hur långtgående säljarens upplysningsplikt enligt 19 § 2 st Köpl ska anses vara.

Om man ser till helheten ter det sig som att en såld aktieposts storlek och säljarens totala innehav i bolaget kan påverka hur säljarens ansvar de facto utformar sig. Det verkar vidare som att aktiepostens monetära storlek har större betydelse för ansvarsfrågan när det gäller

¹ Köplag (1990:931)

² Lag om skuldebrev (1936:81)

marknadsnoterade aktier. För icke marknadsnoterade aktier verkar det tvärt om vara så att säljarens totala innehav i bolaget i praktiken är av större betydelse för säljarens felansvar.

Innehållsförteckning:

Sammanfattning	2
Innehållsförteckning:	4
Förkortningar	6
1 Inledning	7
1.1 Problem	7
1.2 Metod och disposition	8
1.3 Avgränsningar	9
2 Reglering av ansvar för information i samband med aktieförsäljning	11
2.1 KöpL	11
2.2 Avtals inverkan	11
2.3 Tillämplig lag	12
2.3.1 Formell tillämplighet	12
2.3.2 Praxis	13
2.3.3 Doktrin	14
2.3.4 Gällande lag	15
2.4 Aktier på börs samt aktier sålda med ansvarsförbehåll	16
2.5 Slutsatser om felansvar vid köp av aktier	16
3 Fel på grund av avtal	17
3.1 Fel på grund av avtal	17
3.2 Marknadspraxis	17
4 KöpL 17 §	19
4.1 KöpL 17 § 1 och 2 st	19
4.2 KöpL 17 § 3 st ”Vad köparen med fog kunnat förutsätta”	20
4.2.1 Allmänt om KöpL 17 § 3 st	20
4.2.2 Betydelsen av en aktieposts storlek och säljarens totala aktieinnehav i bolaget	21
5 KöpL 18 § utfästelser	22
5.1 Egna utfästelser	22
5.1.1 Allmänt om egna utfästelser	22
5.1.2 Påverkan av aktiepostens storlek och säljarens totala innehav i bolaget	23
5.2 Utfästelser gjorda av annan än säljaren	23
5.2.1 Allmänt om utfästelser gjorda av annan än säljaren	23
5.2.2 Påverkan av aktiepostens storlek och säljarens totala innehav i bolaget	24
6 KöpL 19 § friskrivningar	25
6.1 Allmänt om KöpL 19 §	25
6.2 Auktioner	25
6.1.1 Vad är en auktion?	25
6.1.2 Auktion eller ej?	26
6.4 Effekter av ansvarsbegränsningar – en sammanfattning	26
6.5 Marknadspraxis och smittande auktionsregler	27
6.5.1 Allmän diskussion om marknadspraxis och smittande auktionsregler	27
6.5.2 Betydelsen av aktiepostens storlek för marknadsnoterade aktier	28
6.5.3 Betydelsen av aktiepostens storlek för icke marknadsnoterade aktier	29
7 Säljarens upplysningsplikt	30
7.1 Kort om upplysningsplikt enligt SkbrL	30
7.2 Upplysningsplikt enligt KöpL	30
7.3 Indirekt upplysningsplikt enligt KöpL	31
7.4 NJA 2001 s 155 om säljarens upplysningsplikt	31

7.5	Upplyningsplikt enligt AvtL.....	32
7.6	Företagshemligheter.....	34
7.7	Aktiepostens storlek och säljarens totala innehavs påverkan på upplyningsplikten.....	35
8	Köparens undersökningsplikt.....	37
8.1	Allmänt om köparens undersökningsplikt	37
8.2	Aktiepostens storlek och säljarens totala innehavs påverkan på undersökningsplikten.....	38
9	Sammanfattande slutsatser och de lege ferenda diskussion.....	39
9.1	Slutsatser	39
9.2	De lege ferenda diskussion.....	40
9.2.1	Bör en aktieposts storlek påverka säljarens ansvar?	40
9.2.2	Vad bör förändras?.....	40
9.2.3	Harmonisering av reglerna för aktier sålda på respektive utanför börs	41
9.2.4	Aktieaffärers skiftande natur och förslag på regleringar.....	41
9.2.5	Slutord de lege ferenda.....	42
10	Källförteckning.....	43
10.1	Doktrin	43
10.1.1	Böcker	43
10.1.2	Artiklar	43
10.2	Lagtext och internationella överenskommelser	44
10.3	Förarbeten.....	44
10.4	Praxis.....	45
10.4.1	Högsta domstolen.....	45
10.4.2	Skiljedomar.....	45

Bilaga 1: Exempel på avräkningsnota

Bilaga 2: Enligt Svenska Advokatsamfundet förekommande säljargarantier vid aktiebolagsöverlåtelser

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
AvtL	Lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (1915:218)
BFL	Bokföringslag (1999:1078)
CISG	The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods
EG	Europeiska Gemenskapen
FHL	Lag om skydd för företagshemligheter (1990:409)
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
JB	Jordabalk (1970:994)
JT	Juridisk Tidskrift
KöpL	Köplag (1990:931)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
SkbrL	Lag om skuldebrev (1936:81)
SOU	Statens Offentliga Utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Problem

Aktiehandeln har stor betydelse för det svenska samhället och även om dess omfattning påverkas av olika konjunkturen finns det inget som tyder på att handel med aktier skulle få en minskad omfattning och betydelse i framtiden, snarare tvärt om. Det är därför av största vikt att veta vem som bär risken och ansvaret för olika fel i aktier. En intressant fråga är då om den sålda aktiepostens storlek och/eller en säljares totala innehav i ett bolag påverkar ansvaret säljaren har för att fel vid aktieförvärvet inte ska uppstå. Om man tittar på den praktiska verkligheten ter sig en sådan konstruktion relativt logisk och naturlig. Men hur ser den juridiska regleringen ut i nuläget?

En aktiepost storlek påverkar ofta köparens skäl bakom köpet³, medan säljarens totala innehav i bolaget påverkar säljarens position och insyn i företaget. Således har storleken på aktieposten stor betydelse för såväl köpare som säljare, även om den rör olika områden. Ett större ägande i ett aktiebolag ger större makt och ofta också en högre grad av engagemang, vilket i sin tur i praktiken ofta leder till en bättre insyn i företaget. Det ter sig enligt min mening naturligt att ålägga säljaren ett större ansvar för att inga fel föreligger om säljaren har haft större insyn, då god insyn ger större *möjligheter* att känna till eventuella problem i företaget. En större aktiepost genererar även större inflytande i företaget. Men tar den juridiska regleringen hänsyn sådana faktorer eller åläggs alla säljare ett sådant strikt ansvar som en snabb granskning av lagtexten ger sken av? Min tes är att hänsyn till aktiepostens storlek borde tas och jag ämnar analysera om så verkligen är fallet.

För att avgöra om den sålda aktiepostens storlek och/eller en säljares totala innehav i ett bolag påverkar säljarens felansvar måste man se till vilka regleringar som gäller för fel vid aktieköp. Doktrin inom det här området går isär: vissa förespråkar en tillämpning av skuldebrevslagen⁴ (SkbrL) medan andra (majoriteten) förespråkar användandet av köplagen⁵ (KöpL). Vilken av dessa båda lagar som är tillämplig har stor betydelse för säljarens ansvar, då ansvaret är mer begränsat under SkbrL än under KöpL, som tillämpar strikt ansvar. Enligt KöpL får köparen inte får åberopa sådana faktorer som denna kände till eller borde ha känt till vid köpet. Detta innebär att man ska se till å enda sidan köparens kunskap i branschen, kännedom i företaget, köpeobjektets art m.m. och å andra sidan till de uppgifter och garantier säljaren eventuellt kan ha gett och om säljaren påbjudit köparen att undersöka objektet. Förutom detta måste man även se till parternas inbördes relation.

Problemen slutar dock inte där. Om man finner att KöpL är tillämplig, vilket är den dominerande uppfattningen idag, kan två olika regleringar inom KöpL bli tillämpliga beroende på om aktieposten har handlats på börs eller inte. Det har sin grund i KöpL regler om auktionsförsäljningar.

KöpL är en dispositiv lag och alltså enbart gällande om inget annat har avtalats. Om en klar marknadspraxis föreligger kan denna dessutom appliceras på tvisten mellan säljaren och köparen även om parterna själva inte fört in den i sitt avtal, så länge de inte klart avtalat att

³ "Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till komplettering av strafflagen med bestämmelser om värdepappersmarknadsbrott", Finska Riksdagen 1998

⁴ Lag om skuldebrev (1936:81)

⁵ Köplag (1990:931)

den inte ska gälla. Detta innebär att även om KöpL stipulerar en viss lösning har denna lösning låg relevans för den praktiska rättstillämpningen om marknadskutymen skulle vara en annan.

Problemformulering

- Hur regleras frågan om felansvar vid aktieköp?
- Påverkar den sålda aktiepostens storlek säljarens felansvar?
- Påverkar säljarens totala innehav i bolaget säljarens felansvar?
- Hur omfattande är upplysningsplikten och påverkas den av den sålda aktiepostens storlek eller säljarens totala innehav i bolaget?
- Kan köparen anses ha en undersökningsplikt och påverkas den i så fall av aktiepostens storlek?

1.2 Metod och disposition

Jag har använt en traditionell juridisk metod. Detta innebär att jag studerat lagregler, förarbeten, rättspraxis och doktrin. Det rådande rättsläget har utretts för att se i vilken mån aktiepostens monetära eller procentuella storlek kan påverka säljarens felansvar och köparens undersökningsplikt. Mycket lite finns skrivet om fel i aktier ur det perspektiv som denna uppsats fokuserar på och varken den exakta frågan eller närliggande frågor beträffande aktier har utretts av Högsta domstolen (HD). Jag har därför inhämtat information från ett förhållandevis stort antal relevanta källor och tittat på flera olika lagar samt utrett deras tillämpbarhet.

Uppsatsen tar sin utgångspunkt i aktuell lagstiftning för att se i vilken mån den formella lydelsen gör det möjligt för säljarens felansvar och köparens undersökningsplikt att påverkas av aktiepostens monetära eller procentuella storlek. I samband med detta har förarbeten samt eventuella förslag till aktuella lagar granskats. I nästa steg har doktrin och praxis inom området undersökts. Datan har sedan tolkats i ljuset av frågeställningen, det vill säga den har genomförts för att se om den över huvud taget öppnar för möjligheter att ge aktiepostens monetära eller procentuella storlek betydelse för säljarens felansvar och köparens undersökningsplikt, och i så fall i vilken utsträckning.

Jag har valt att inte dela upp uppsatsen i en fristående deskriptiv del och separat analytisk del utan avslutar istället varje kapitel med en analytisk del kopplad till den frågeställning kapitlet fokuserar på. Min förhoppning är att resonemangen genom detta ska bli enklare att följa och särskilja från varandra. Kapitel nio består dock enbart av sammanfattande slutsatser och en legerad diskussion.

Inledningsvis ges i kapitel två en genomgång av den nuvarande regleringen av ansvar för information i samband med aktieförsäljning och då särskilt frågan om tillämplig lag. Frågan om tillämplig lag är av avgörande betydelse för säljarens ansvar vid aktieköp eftersom KöpL 17 § 3 st stipulerar strikt ansvar för fel i varan utifrån vad köparen med fog kunnat förutsätta medan säljaren enligt SkbrL 9 § 2 st endast ansvarar för kvalitetsfel då säljaren agerat i strid mot tro och heder. I doktrinen har dessutom flera författare öppnat upp för att aktiepostens storlek skulle kunna påverka vilken lag som är tillämplig, vilket gör frågan särskilt intressant för uppsatsens grundläggande frågeställning.

Eftersom KöpL till stora delar är dispositiv i enlighet med 1 kap 3 § och samma paragraf dessutom ger marknadspraxis en stark ställning inom svensk köprätt har jag valt att i kapitel tre översiktligt undersöka uppsatsens frågeställning i skenet av köpeavtal och marknadspraxis.

Kapitel fyra, fem och sex är alla vridna åt KöpL 17 §, 18 § (överensstämmelse med avtalet m.m.) och 19 § (befintligt skick). Varje kapitel inleds med en genomgång av nuvarande rättslig reglering och avslutas med en analys av den eventuella betydelse en aktieposts monetära storlek eller säljarens totala aktieinnehav i bolaget skulle kunna ha för rättstillämpningen.

Kapitel sju behandlar frågan om säljarens upplysningsplikt enligt KöpL, SkbrL och AvtL och avslutas med en analys av om och i så fall hur en aktieposts monetära storlek eller säljarens totala aktieinnehav i bolaget skulle kunna påverka säljarens upplysningsplikt enligt respektive lag. Kapitel åtta handlar om köparens undersökningsplikt vid aktieköp och inleds på samma sätt med en genomgång av gällande reglering för att sedan avslutas med en analysdel.

Kapitel nio består av sammanfattande slutsatser och en de lege ferenda diskussion. Då denna uppsats är menad att ha en de lege ferenda framtoning har jag valt att ta upp de förbättringar jag anser borde ske inom regleringen på detta område. Jag har medvetet valt att inte främst se till juridiska principer och grundsatser utan tvärt om ge dessa en sekundär roll. Istället har praktisk nytta och tillämplighet samt samstämmighet med national- och samhällsekonomiska teorier spelat en primär roll. Detta innebär dock naturligtvis inte att grundläggande rättsprinciper såsom rättssäkerhet och förutsebarhet åsidosatts. Min strävan har varit att utarbeta regleringsförslag som är anpassade till såväl marknaden och dess behov som till vår nuvarande rättssyn.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar endast de situationer där svensk lag är tillämplig på köpet.

EG-rätten har i nuläget har mycket begränsad påverkan på de svenska lagarna och regleringarna kring aktiehandel och kommer därför inte att beröras i denna uppsats. EG-rätten sätter i huvudsak upp ramar för den interna marknaden och överlåter till varje medlemsstat att reglera köp genom nationell lagstiftning.

Fokus ligger på storleken på aktieposten och säljarens totala innehav i bolaget och den betydelse dessa två faktorer skulle kunna ha på säljarens felansvar. Jag behandlar andra frågor endast när jag anser dem ha direkt relevans för den aktuella frågan. I min uppsats har jag valt att primärt titta på hur situationen ser ut i fråga om faktiska och rättsliga fel då dessa får anses vara mycket vanligare förekommande än andra typer av fel.

Jag har valt att se till både marknadsnoterade och icke marknadsnoterade aktier, dock behandlar jag nästan uteslutande publika aktiebolag även om situationen för privata aktiebolag förekommer i analysen och stora delar av resultatet torde gå att applicera även på dessa. Uppsatsen kommer att fokusera på handel som inte sker över börs.

Jag utreder inte de möjligheter som finns för aktieaffärer att anta formen av konsumentköp och vad det i så fall kan få för konsekvenser för frågan om felansvar. Detta innebär att jag

varken berör konsumentköplagen⁶ (KKL), lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden⁷,
lagen om finansiell rådgivning till konsumenter⁸ eller distans- och hemförsäljningslagen⁹.

---

⁶ Konsumentköplag (1990:932)

⁷ Lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (1994:1512)

⁸ Lag om finansiell rådgivning till konsumenter (2003:862)

⁹ Distans- och hemförsäljningslag (2005:59)

2 Reglering av ansvar för information i samband med aktieförsäljning

2.1 KöpL

En säljares ansvar vid aktieförsäljning regleras av KöpL¹⁰ då aktier är lös egendom.¹¹ När lagen infördes övervägde man att inte tillämpa den på aktier och liknande instrument, men valde istället att säga att lagen ska tolkas på ett flexibelt sätt så att även värdepapper av denna typ kan innefattas i den. Enligt förarbetena kan det dessutom vara motiverat att göra avsteg från KöpL om dess reglering inte är ändamålsenlig för objekt av speciell karaktär.¹² Värt att notera här är också att KöpL bygger på The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) som uttalat inte gäller aktier.¹³

För att förstå regleringen är det även viktigt att ha i åtanke att KöpL enligt 3 § åsidosätts i de fall ”*annat följer av avtalet, av praxis som har utbildats mellan parterna eller av handelsbruk eller annan sedvänja som måste anses bindande för parterna*”.¹⁴ KöpL åsidosätts även av andra regler som reglerar områden som förvisso täcks av KöpL men fått speciell reglering. Ett exempel på en sådan lag är SkbrL, vilken skulle kunna hävdas vara tillämplig på aktier om man likställer aktier med fordringsrätter. Ingen av lagarna är dock speciellt väl lämpade för att reglera aktieköp och det råder delade meningar om vilken lag som ska anses tillämplig, något som kommer att behandlas mer ingående senare i detta kapitel.

Frågan om vilken lag som ska vara tillämplig har avgörande betydelse för säljarens ansvar vid eventuella fel i aktien. KöpL stipulerar ett strikt ansvar för fel i varan utifrån vad köparen med fog kunnat förutsätta¹⁵, medan säljaren enligt SkbrL endast ansvarar för kvalitetsfel om säljaren handlat i strid mot tro och heder.¹⁶

2.2 Avtals inverkan

KöpL är dispositiv och eventuella kontraktuella överenskommelser har företräde framför lagen.¹⁷ KöpL gäller alltså endast i de fall då inget är avtalat i den aktuella frågan. Frågan är då i vilken mån skriftligt kontrakt upprättats över aktieköpet¹⁸ och uppgifter om ansvar för information som säljaren givit regleras kontraktuellt.

I en skiljedom¹⁹ från 1988 återfinns ett rättsutlåtande vilket anger att skriftform är handelsbruk vid aktieköp och det finns enligt min uppfattning mycket som talar för att skriftlig form skulle vara handelsbruk, i vart fall beträffande aktier i publika bolag. Detta till följd av att en stor del av dessa aktier är noterade vid VPC och för att VPC ska registrera ett

¹⁰ KöpL 1 § ”denna lag gäller vid köp av lös egendom”

¹¹ All egendom som inte är fast enligt Jordabalken kap 1 och 2 är lös egendom.

¹² Prop. 1988/89:76 s 61

¹³ CISG Art 2 d

¹⁴ KöpL 3 §

¹⁵ KöpL 17 § 3 st

¹⁶ SkbrL 9 § 2 st

¹⁷ KöpL 1 kap 3 §

¹⁸ Skriftlighet är visserligen inget rekvisit för att ett giltigt avtal som kan sätta KöpL åt sidan skall ha kommit till stånd, men skriftlighet är av vikt ur bevishänseende.

¹⁹ Skiljedom meddelad 1988-05-16 i Stockholm av G. Ehmer, K. Grönfors och J. Ramberg (opublicerat).

ägandebyte krävs att de meddelas om detta av kontoförande institut. För att det kontoförande institutet ska meddela VPC krävs normalt ett skriftligt avtal som innehåller köpare och säljares identitet samt är undertecknat av båda parter. Vid aktier som inte är registrerade vid VPC kräver bolagen ofta själva motsvarande dokument för att bokföra ägarförändringar i aktieboken. Detta torde leda till att en så stor andel av aktieköpen tar sig skriftlig form att det går att tala om ett handelsbruk.

Börsnoterade aktier handlas via mäklare som fått undertecknade fullmakter att ingå vissa avtal för parternas räkning. Vid backofficehanteringen²⁰ av dessa köp upprättas papper som enligt mig kan likställas med undertecknade avtal även då de har ingåtts via ombud. Även om så inte är fallet anser jag att det kan anses vara kutym att skriftlig form antas vid handeln med aktier utanför börs i vart fall beträffande andra bolag än fåmansaktiebolag.

Vanligen har dessa skriftliga dokument dock inte ett innehåll som reglerar den aktuella frågan, utan består som regel bara av ett minimum av information om den aktuella affären, det vill säga aktieslag, pris, antal, samt information om köpare och säljare.²¹ Dessa påverkar därför som regel inte ansvaret för säljaren. Vid större aktieköp är det vanligare med betydligt längre förhandlingar innan köp och mer ingående köpekontrakt. Man kan därför anta att det här är betydligt vanligare att kontrakten åsidosätter KöpL och reglerar säljarens ansvar.

Kontraktuella förhållanden kan alltså påverka hur ansvaret fördelas mellan köpare och säljare, men vi kan samtidigt konstatera att det är ovanligt att denna fråga tas upp i försäljningsdokumenten vid mindre aktieaffärer. Därför sker det en stor mängd aktieaffärer där man inte kan vända sig till försäljningsdokumentet för att avgöra hur ansvaret ska fördelas.

2.3 Tillämplig lag

2.3.1 Formell tillämplighet

För att bedöma tillämplig lag i oklara fall bör man se till bland annat lagarnas formella tillämpningsområde, praxis och doktrin. I detta fall kan aktier falla under båda lagarnas²² formella tillämpningsområde. Eftersom aktier inte är fast egendom faller aktieköp direkt under KöpL i enlighet med KöpL 1 kap 1 §. Det förekommer dock i doktrinen en icke oansenlig mängd argument för att SkbrL ska tillämpas på aktieförvärv istället för KöpL, och då särskilt SkbrL 1 kap 9 § (se stycke 2.3.3). För att SkbrL ska vara tillämplig måste man dock klassificera aktier som skuldebrev. Vad som är ett skuldebrev definieras aldrig i lagen men i förarbetena till SkbrL sägs att ett skuldebrev är en ensidig, till det yttre fristående, skriftlig utfästelse att erlagga ett penningbelopp²³. Denna definition stämmer inte helt på aktier eftersom aktier representerar ett faktiskt värde såväl som en fordran mot företaget och dess framtida vinster. Att se aktier som skuldebrev är dock inte helt omöjligt eftersom aktiernas värde enligt redovisningsmässiga principer motsvaras av värdet på det egna kapitalet, vilket ju är en skuld som bolaget har till aktieägarna. Aktieägaren har alltså en fordran på bolaget och man kan därför se aktien som ett skuldebrev där aktieägaren är borgenär och bolaget gäldenär.²⁴ Samtidigt är det mycket som talar emot en sådan lösning

²⁰ Med backofficehanteringen menas mäklarnas arbete med att slutföra de formella delarna av aktieköp såsom överföringen av aktier från en ägare till en annan och den penningtransaktion som skall ske i utbyte.

²¹ Bilaga 1 är ett exempel på ett sådant avtal.

²² KöpL och SkbrL

²³ Lagen om skuldebrev m.m. Walin s 15

²⁴ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 126 och Företagens redovisning. P. Thorell s 106

eftersom det råder flera markanta skillnader mellan aktier och skuldebrev. Att aktier representerar ett faktiskt värde såväl som en fordran mot företaget och dess framtida vinster har redan nämnts och till detta kan läggas att aktier inte är föremål för preskription samt att aktieägarna har större makt mot företaget och ensidigt kan bestämma om utdelning och liknande medan en borgenär endast kan göra detta i samtycke med gäldenären.

Varken KöpL eller SkbrL är utformade för att hantera fel i aktier och i förarbetena till KöpL tar man till och med upp möjligheten att andra lagar kan bli aktuella istället för KöpL eller fungera som ett komplement till den.²⁵ Samtidigt är SkbrL enligt förarbetena analogt tillämplig på förbindelser som inte uppfyller kravet på att vara ett skuldebrev enligt definitionen i förarbetena.²⁶

Att avgöra vilken av lagarna som är tillämplig är som redan nämnts av yttersta vikt eftersom deras behandling av säljarens felansvar skiljer sig markant. Om SkbrL är tillämplig svarar säljaren inte för kvalitetsfel i köpeobjektet förutom då denne handlat i strid mot tro och heder. Säljaren svarar endast för skuldebrevets giltighet, inte dess vederhäftighet, i enlighet med SkbrL 9 §. Om KöpL är tillämplig åläggs säljaren ett betydligt mer långtgående ansvar för eventuella fel i köpeobjektet i enlighet med KöpL 17 § 3st.

2.3.2 Praxis

Det finns svensk praxis som berör frågan om vilken lag som ska tillämpas vid försäljning av aktieposter. Den täcker dock bara fall där samtliga aktier har ingått i transaktionen och det går inte att automatiskt att förutsätta att praxis som gäller för köp av ett helt företag går att överföra direkt på ett aktieköp där bara en mindre del av det totala antalet aktier omfattas av affären. Därför kan man diskutera värdet av denna praxis när det kommer till att av avgöra vilket lag som ska tillämpas vid försäljning av enstaka aktieposter.

I NJA 1976 s 341 fann man KöpL tillämplig. Det gällde samtliga aktier i bolaget och fallet behandlade inte vilket eventuellt felansvar säljaren kunde ha. Vad man fastställde var att KöpL reklamerations- och preskriptionsregler var tillämpliga vid avvikelser från bokslutsgarantier.

I NJA 1945 s 305 behandlas fel vid köp av samtliga aktier i ett bolag som endast ägde en fastighet. Säljaren befanns vara ansvarig för fel i köpet. Det står dock inte klart om detta var på grund av tillämpning av KöpL eller Jordabalken²⁷ (JB).

NJA 1941 s 205 och NJA 1947 s 1 påminner om NJA 1945 s 305 i det att domen inte belyser om det är KöpL eller JB som tillämpats. Karnell anser dock att dessa domar grundade sig på tillämpning av JB²⁸. En av anledningarna bakom ett sådant ställningstagande från HD kan vara att domstolen inte vill att säljare ska kunna minska sitt ansvar vid försäljning av fast egendom genom att sälja ett fastighetsägande bolag istället för fastigheten. Dessa båda domslut gäller dessutom köp av föreningar, inte köp av företag eller enskilda aktieposter, vilket måste tas i beaktande när man värderar hur relevant denna praxis är för frågan om vilken lag som är tillämplig vid försäljning av aktieposter.

²⁵ Prop. 1988/89:76 s. 61.

²⁶ Fordran & Skuld. M. Mellqvist och I. Persson s 95

²⁷ Jordabalk (1970:994)

²⁸ Om värdefel vid överlåtelse av rörelsedrivande aktiebolag, festskrift till Knut Rohde. G.Karnell s 285

En av anledningarna till att praxis på området är så begränsad trots att aktieköp är så vanliga i Sverige är troligen att många tvister förlikas eller avgörs av skiljenämnd. Att denna typ av rättsfrågor ofta avgörs genom skiljeförfarande istället för att prövas i svensk domstol beror troligen på att parterna önskar undvika offentliggörande av uppgifterna. Detta innebär i sin tur att få skiljedomar finns tillgängliga att studera för den som önskar skapa sig en bild av det rättsliga området. Det finns dock undantag och särskilt en av de publicerade skiljedomarna är av stort intresse för frågan om tillämplig lag vid aktieköp.²⁹ I denna skiljedom fastslags att KöpL är tillämplig vid aktieköp och köparen fick rätt till prisavdrag på grund av att avgivna resultatrapporter var felaktiga. Även i detta fall rörde det sig dock om ett köp av samtliga aktier i företaget och skiljenämnden motiverade beslutet med att överlåtelsen rörde hel rörelse och inte enskilda aktier.

Varken skiljedomen eller de fyra HD domar som diskuterats detta kapitel har alltså tagit ställning till KöpL tillämplighet när det gäller ett aktieköp som inte omfattar samtliga aktier i ett företag.

2.3.3 Doktrin

När det kommer till frågan om vilken lag som ska tillämpas vid köp av aktier har den svenska doktrinen länge varit splittrad.

Karnell³⁰ anser att SkbrL är tillämplig vid aktieköp och att ansvar kan utkrävas i enlighet med SkbrL 9 § 2 st. Detta följer enligt Karnell av marknadspraxis. Karnell anser samtidigt att säljaren vid köp av samtliga aktier påförs en upplysningsplikt.

Lindskog³¹ anser däremot att KöpL alltid är tillämplig på aktieköp, ett synsätt som delas av Hultmark (Ramberg) i hennes bok från 1992³². Hultmark (Ramberg) tar där upp frågan om aktiepostens storlek och anser att KöpL är tillämplig oavsett om det handlar om köp av samtliga aktier eller endast ett fåtal. Hon hävdar vidare att SkbrL inte är tillämplig på aktieöverlåtelser. Hennes slutsats baseras på en jämförelse mellan aktier och skuldebrev. Hultmark (Ramberg) anser att den som äger en aktie förvisso har en fordran, men att det inte är en egentlig fordran utan snarare en form av ägaranspråk. Hon pekar också på den stora skillnad som finns mellan skuldebrev och aktier när det kommer till preskriptionsregler. Slutligen för Hultmark (Ramberg) fram att man enligt hennes bedömning inom KöpL bör ta i beaktande vilken sorts aktieköp det handlar om vid bedömningen av säljarens ansvar för fel.

Hellner och J. Ramberg³³ anser att SkbrL 9 § 2 st är tillämplig på aktieköp när det rör sig om ett fåtal aktier. I övriga fall anser de att ett mer omfattande säljaransvar bli aktuellt i enlighet med KöpL regler.

Johansson³⁴ anser att KöpL är tillämplig om det rör sig om samtliga aktier eller en kontrollerande post, medan SkbrL 9 § 2st är tillämplig för mindre poster. Enligt Johansson ska frågan om tillämplig lag alltså avgöras utifrån säljarens inflytande i aktiebolaget. Enligt

²⁹ Stockholms Handelskammars skiljedomsinstitut, årsskrift 1986 s 47

³⁰ Om värdefel vid överlåtelse av rörelsedrivande aktiebolag, festskrift till Knut Rohde. G. Karnell s 288 och 292

³¹ Om tolkning av ballansräkningsgaranti vid aktiebolagsöverlåtelse, festskrift till Kurt Granfors. S. Lindskog s 306.

³² Kontraktsbrott vid köp av aktier. C. Hultmark s 82 ff.

³³ Speciell avtalsrätt I – Köprätt. J. Hellner och J. Ramberg s 40

³⁴ SvJT 1990 s 81 ff

detta synsätt är KöpL tillämplig när den överlåtna andelen innefattar mer än 50 procent av rösterna i aktiebolaget. Johansson stöder sig på en analogitolkning av koncerndefinitionen i 1975 års aktiebolagslag³⁵ 1 kap 2 §³⁶.

Åhman³⁷ har ett resonemang som påminner om Johanssons men det skiljer sig samtidigt på flera viktiga punkter. Åhman tar SkbrL som utgångspunkt men hävdar att KöpL kan bli tillämplig under vissa förutsättningar. För att KöpL ska bli tillämplig krävs enligt Åhman att förvärvet innefattar större delen av aktiebolagets insatta kapital, samt att köparen genom köpet uppnår ett faktiskt bestämmandeinflytande enligt aktiebolagslagen³⁸ (ABL). Åhman anser också att det bör (de lege ferenda) uppställas ett krav på att köparens syfte med köpet är att uppnå kontroll över aktiebolaget för att KöpL ska bli tillämplig.

Sacklén³⁹ anser att KöpL är formellt tillämplig vid aktieköp och anser även att man bör skilja på förhandlade och icke-förhandlade köp när frågan om tillämplig lag avgörs. Köp av större aktieposter, till exempel kontrollposter eller ett helt aktiebolag, föregås typiskt sett av förhandlingar. Enligt Sackléns synsätt bör förhandlade aktieköp alltid falla under KöpL, bland annat på grund av att förhandlade köp innebär att parterna har en viss relation vilket öppnar upp för undersökning och upplysning. Detta skiljer affären från icke-förhandlade aktieköp, till exempel de som sker direkt över börs. Sacklén ifrågasätter här idén om att säljaren skulle vara bättre lämpad än köparen att bära ansvaret för fel, eftersom det vid börshandel ofta handlar om säljare som har precis lika lite information som köparna. Sacklén för fram att man vid icke-förhandlade aktieköp korrekt kan tillämpa SkbrL 9 § trots att det är KöpL som är formellt sett är tillämplig. Eftersom aktier ligger utanför vad lagstiftaren haft i åtanke när KöpL konstruerades anser Sacklén att KöpL ska läsas med skeptiska ögon när det gäller aktieköp, men man ska enligt Sacklén vara öppen för reduktionsslut.

2.3.4 Gällande lag

Som nämnts ovan har uppfattningen inom doktrinen länge varit splittrad i frågan om tillämplig lag vid aktieköp, men idag är läget betydligt mer samstämmigt. Vid en samlad bedömning av doktrinen blir det tydligt hur den över tiden kommit att nå en allt högre grad av samstämmighet och att KöpL tillämplighet vid aktieköp idag är den dominerande uppfattningen inom området. Diskussionen kring detta ämne får idag anses vara i det närmaste avslutad och den nya KöpL från 1990 anses tillämplig.

Enligt mig är dock rättsläget fortfarande till viss del oklart. Det är enligt mig inte nödvändigtvis så att KöpL ska vara tillämplig eftersom det saknas definitiva avgöranden. För att få slutlig klarhet i frågan behövs ett avgörande från HD. De avgöranden från HD som idag tangerar området handlar enbart om köp av samtliga aktier i företaget, vilket skapar en mycket annorlunda situation än då endast andelar av företaget köps. Jag anser att dessa avgöranden från HD snarare fastställer aktuell lag vid försäljning av bolag än vid försäljning av aktier. Vad vi däremot kan konstatera är att åsikten att KöpL är tillämplig på aktieköp har övertaget i doktrinen och i brist på slutgiltigt avgörande av denna fråga får man därför utgå ifrån att SkbrL inte är tillämplig på aktieköp. I doktrinen har dock många författare öppnat upp för att aktiepostens storlek kan påverka vilken lag som är tillämplig. Det vore därför inte helt oväntat

³⁵ Aktiebolagslag (1975:1385).

³⁶ J fr. Aktiebolagslag (2005:551) 1 kap 11 §.

³⁷ SvJT 1990 s 479 ff

³⁸ Aktiebolagslag (2005:551)

³⁹ SvJT 1993 s 812 ff

om aktiepostens storlek faktiskt skulle visa sig påverka HD:s bedömning vid en framtida prövning av tillämplig lag, när det gäller köp som inte omfattar samtliga aktier i bolaget.

Såsom redan tidigare tagits upp i stycke 2.3.3 i denna uppsats anser Hellner och J. Ramberg⁴⁰ till exempel att SkbrL 9 § 2 st är tillämplig på aktieköp så länge köpet omfattar enbart ett *fåtal* aktier, medan KöpL ska gälla för övriga aktieaffärer. Johansson⁴¹ anser att SkbrL 9 § 2st är tillämplig så länge det inte rör sig om *samtliga aktier eller en kontrollerande post*. Åhman⁴² hävdar att SkbrL är tillämplig så länge inte förvärvet innefattar *större delen av aktiebolagets insatta kapital* samt leder till att köparen genom köpet uppnår ett *faktiskt bestämmandeinflytande* enligt ABL. Sacklén⁴³ anser att skiljelinjen går mellan förhandlade och icke-förhandlade aktieköp och att det kan vara korrekt att tillämpa SkbrL 9 § på icke-förhandlade aktieköp trots att det är KöpL som är formellt tillämplig. Om man skulle följa Sacklén innebär det troligen att man i praktiken skulle få se en stor skillnad i under vilken lag aktieposter av olika storlekar skulle falla efter som köp av större aktieposter, till exempel kontrollposter, oftare föregås av förhandlingar jämfört med köp av mindre poster.

2.4 Aktier på börs samt aktier sålda med ansvarsförbehåll

KöpL 19 § behandlar fall då säljaren har gjort ansvarsförbehåll då denne sålt en vara, det vill säga att varan är såld i "befintligt skick". Denna möjlighet finns även vid försäljning av aktier och begränsar då säljarens ansvar.⁴⁴ Enligt KöpL 19 § 2st ska även en begagnad vara som sålts på auktion anses vara såld i befintligt skick. Aktier som säljs på börs är att räkna såsom sålda på auktion då ett flertal likheter råder mellan de båda försäljningsformerna enligt Hultmark (Ramberg)⁴⁵. Detta innebär att KöpL 19 § avgör det ansvar en säljare har för aktier som säljs på börs.

2.5 Slutsatser om felansvar vid köp av aktier

Man kan konstatera att felansvar vid köp av aktier inom Sverige regleras av fyra olika faktorer i KöpL:

- 1.) Kontraktuellt avtalsförhållande som reglerar frågan i enlighet med KöpL 3 §
- 2.) KöpL 17 §
- 3.) KöpL 18 § (utfästelser)
- 4.) KöpL 19 § 2 st (auktionsköp)

⁴⁰ Speciell avtalsrätt I – Köprätt. J. Hellner och J. Ramberg s 40

⁴¹ SvJT 1990 s 81 ff

⁴² SvJT 1990 s 479 ff

⁴³ SvJT 1993 s 812 ff

⁴⁴ Detta område behandlas mer ingående i kap 6 i denna uppsats.

⁴⁵ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 90

3 Fel på grund av avtal

3.1 Fel på grund av avtal

Då KöpL till stora delar är dispositiv gäller eventuella avtal före KöpL. Detta följer av KöpL 1 kap § 3. Exakt i vilken utsträckning det ingås aktieköpsavtal som är så detaljerade att de reglerar ansvarsfrågan vid fel är omöjligt att veta, men det torde vara vanligare att så sker när en affär avser aktier av ett större värde och hela aktiebolag, liksom när skälet bakom affären är av en sådan natur att det snarare rör sig om ett ägarintresse än spekulation. Detta eftersom det vid ett ägarintresse troligen normalt förekommer mer omfattande kontakt mellan parterna, förhandlingar om villkoren och ett större intresse för köparen att få garantier. På samma sätt kan man anta att större poster ofta köps av mer erfarna aktieköpare som därför kan vara mer insatta i riskerna vid köp och är mer vana att förhandla om villkoren, samt att större summor ofta innebär en större försiktighet från köparens sida. I praktiken torde det därför vara så att stora aktieposter oftare säljs med aktieköpsavtal som reglerar ansvarsfrågan och att dispositiva lagregler därför mer sällan aktualiseras vid tvister. Vid mindre aktieposter och affärer mellan småsparare är det tvärtom troligare att man inte avtalar om några ansvarsregler och att dispositiva bestämmelser i lagen därför oftare aktualiseras vid tvister. När ett förhållande är tillräckligt vanligt förekommande på marknaden kan det anses vara marknadspraxis och marknadspraxis har i enlighet med KöpL 1 kap 3 § en stark ställning i svensk köprätt. Om det är så att marknadspraxis i praktiken skiljer sig beroende på en aktieposts storlek skulle detta därför kunna innebära att aktiepostens storlek får en markant betydelse i svensk köprätt.

3.2 Marknadspraxis

Eftersom marknadspraxis med stöd av KöpL 1 kap 3 § har en stark ställning inom svensk köprätt bör man när man behandlar frågan om fel på grund av avtal även titta på hur marknaden ser på säljares ansvar och vilket ansvar köparna vill se att säljare tar på sig i de kontrakt som upprättas. Ett sätt att försöka göra detta är att undersöka Advokatsamfundets lista över förekommande säljgarantier⁴⁶. Det ska dock beaktas att kontrakt upprättade av advokater i första hand förekommer vid försäljning av större aktieposter som har ett stor monetärt värde eller som motsvarar en betydande del av aktierna i ett bolag. Detta innebär att de slutsatser man kan dra av att denna analys inte nödvändigtvis är relevanta för mindre köp.

Vid en undersökning av Advokatsamfundets lista över förekommande säljgarantier ser man att köparna har ett behov av att få säljaren att garantera vissa egenskaper hos aktier som vid en första anblick kan verka självklara att säljaren ska ansvara för, såsom att redovisningen är rättvisande. Som tidigare behandlats är dock dessa egenskaper inte självklara eftersom en aktieägare inte nödvändigtvis besitter den information som skulle krävas för att korrekt kunna uttala sig om dylika förhållanden.

Utifrån Advokatsamfundets lista över förekommande säljgarantier kan man se att köpare, i vart fall vid större aktieköp där villkoren reglerats i kontrakt upprättade av en advokat, ser behov av att få en lång rad olika faktorer garanterade av säljaren. Många av dessa är inte möjliga för en säljare med ett litet totalt aktieinnehav i bolaget att ha någon kännedom om, då en sådan säljare helt enkelt saknar den möjlighet till insyn i bolaget som skulle krävas. I praktiken skulle detta kunna innebära att det åtminstone inom marknadspraxis råder en

---

⁴⁶ Bilaga 1

ansvarsskillnad mellan affärer som involverar säljare med stort procentuellt aktieinnehav i ett bolag och säljare med mer begränsat innehav. Eftersom säljare med lägre procentuellt aktieinnehav oftare säljer mindre poster och säljare med större totalt innehav oftare säljer stora poster⁴⁷ innebär detta indirekt att det skulle kunna råda en marknadspraxismässig skillnad i säljarens ansvar vid försäljning av större respektive mindre aktieposter.

Det saknas information om exakt hur vanligt förekommande dessa kontraktsmässiga säljgarantier är och det är därför inte möjligt att avgöra huruvida de är nog vanligt förekommande för att kunna sägas utgöra marknadspraxis eller till och med sedvanerätt. Det är dock inte omöjligt att så är fallet och i så fall skulle denna praxis i realiteten kunna skapa en skillnad i det säljaransvar säljaren har beroende på den sålda aktiepostens monetära eller procentuella storlek, eller säljarens totala aktieinnehav i bolaget.

I doktrin anser Hultmark (Ramberg) att någon allmän marknadspraxis inte kan anses föreligga eftersom varje aktieaffär är unik. Hon anser dock att man i bedömningen av det enskilda fallet kan ta hänsyn till om parterna påverkats av förhållanden som är vanliga på marknaden.⁴⁸

---

⁴⁷ Även om dessa givetvis också kan välja att sälja endast en liten mängd aktier ur sitt totala innehav.

⁴⁸ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 90 ff.

4 KöpL 17 §

4.1 KöpL 17 § 1 och 2 st

KöpL 17 § behandlar fel vid köp av lös egendom. Av 17 § 1 st framgår att ”*varan skall i fråga om art, mängd, kvalitet, andra egenskaper och förpackning stämma överens med vad som följer av avtalet*”. Ansvaret för att kraven på korrekt art och mängd ska uppfyllas anser jag rimligen inte kan påverkas av en aktieposts storlek eftersom det inte krävs någon insyn i bolaget för att uppfylla detta krav.⁴⁹

KöpL 17 § 2 st fastslår att varan, såvida inte annat följer av avtalet, är att anse som felaktig om den inte kan användas för det ändamål för vilket varor av samma slag i allmänhet används⁵⁰ eller för det särskilda ändamål för vilket varan var avsedd att användas, om säljaren vid köpet måste ha insett detta särskilda ändamål och köparen har haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning.⁵¹ Om säljaren använder prov eller modell vid försäljningen skall varan ha samma egenskaper som han hänvisat till genom användandet av demonstrationsprodukterna.⁵² Varan ska vidare vara förpackad på ett vanligt eller annars försvarligt sätt, om förpackning behövs för att bevara eller skydda varan.⁵³

Många av de exemplifierade felreglerna i KöpL 17 § 2 st, till exempel kravet på korrekt förpackning, är dock inte särskilt relevanta när vi beaktar aktieköp eftersom ingen av dessa punkter rör fel som typiskt sätt uppstår vid aktieköp.

Ett intressant område är aktier som köps för att tillskansa sig kontroll eller åtminstone betydande inflytande över ett aktiebolag och det eventuella felansvar som kan göras gällande mot säljaren i en sådan situation. Låt säga att någon köper aktier i kontrollsyfte där det sedan visar sig att posten på grund av ändringar i aktiebolagets ägarstruktur inte kan användas till detta, till exempel på grund av att säljaren samtidigt sålt en post till främste konkurrenten om kontroll i företaget. Vi förutsätter i detta scenario även att säljaren visste om köparens syfte med köpet. Frågan är huruvida man i denna situation ska se till posten i sin helhet, som de facto inte kan användas till sitt syfte, eller om man ska se varje aktie som en enskild vara i vilket fall aktierna kan brukas för sitt syfte, genom att de har kvar sin röststyrka. Om aktierna tillsammans ska ses som en enda vara skulle detta enligt KöpL 17 § kunna föranleda ett större ansvar vid försäljning av större poster. För att en sådan situation ska kunna bli aktuell bör dock säljaren ha gjort sig skyldig till någon form av bedrägeri eller i vart fall bedrägligt beteende då hon genom att undanhålla information som hon vet lägger hinder i vägen för

⁴⁹ Givetvis kan postens storlek ändå vara av betydelse för vilka påföljder som är aktuella på grund av kontraktsbrottet. Ett exempel på detta är hur även en liten differens mellan överenskommet och levererat antal aktier kan vara av stor betydelse vid köp av en liten post (kanske så liten post som 1-2 aktier i ett mindre bolag). Detta skulle då kunna utgöra en hävningsgrund. Om samma differens upptäcks i en post om 100 000 aktier förefaller det mycket mindre troligt att hävning skulle vara en påföljd som blir aktuell, då man i utskottsbetänkandet inför lagens tillkomst säger ”*När det gäller hävning innebär förslaget att en part i regel ska ha rätt att häva ett köp endast om motparten har gjort sig skyldig till ett avtalsbrott som är av väsentlig betydelse för parten*”. Denna typ av fel kommer dock såsom tidigare uttryckt inte att behandlas närmare i detta arbete.

⁵⁰ KöpL 17 § 2 st p1

⁵¹ KöpL 17 § 2 st p2

⁵² KöpL 17 § 2 st p3

⁵³ KöpL 17 § 2 st p4

köparens uttalade syfte med köpet förmått köparen till handling⁵⁴. (Uppsåt att försöka få till stånd ett köp förutsätts, se brottsbalken 9 kap §§ 1 och 2⁵⁵). Denna grund, det vill säga bedrägeri eller bedrägligt beteende, skulle göra att avtalet kan ogiltigförklaras och frågan om huruvida aktierna ska ses som en eller flera varor blir följaktligen ur denna synvinkel oviktig. Man kan i detta exempel se att säljarens upplysningsplikt kan bli större vid större poster. Detta behandlas dock närmare i kap 7 av denna uppsats.

Det är naturligtvis möjligt att tänka sig situationer där fel enligt KöpL 17 § 2 st p 1-4 kan förverkligas, dessa ter sig i realiteten dock inte särskilt troliga och kommer därför lämnas utan närmare behandling. Det är istället i sista stycket av KöpL 17 § som den för aktieaffärer mest intressanta felbestämmelsen i 17 § återfinns. Den lyder: ”*Om varan avviker från vad som föreskrivits i första eller andra stycket eller i något annat avseende avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta, är varan att anse som felaktig.*”⁵⁶

4.2 KöpL 17 § 3 st ”Vad köparen med fog kunnat förutsätta”

4.2.1 Allmänt om KöpL 17 § 3 st

Enligt KöpL 17 § 3 st är varan att anse som felaktig om den avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta. Lagstiftaren ville lämna rum för praxis att utvecklas och specificera fler fel på de olika områden där KöpL är tillämplig i de fall man fann att felkatalogen inte var tillräckligt uttömmande⁵⁷.

Vilka egenskaper kan man då med fog förutsätta för en aktie och ett aktiebolag? Detta är en mycket svår fråga att besvara generellt eftersom aktiebolag och dess förhållanden och kvalitet skiljer sig mycket från varandra. Det blir svårt uttala sig om en given standard eftersom skillnaderna är så betydande. Det är vidare omöjligt att objektivt fastställa en korrekt värdering av ett bolag.⁵⁸

Enligt Karnell kan man inte fastställa en abstrakt eller normal standard som man kan förvänta sig av en aktie⁵⁹. Hultmark (Ramberg) argumenterar på samma sätt att det inte finns några givna egenskaper som en köpare kan förvänta sig vid köp av en aktie och att köparen därför har ansvaret att undersöka en aktie innan köp.⁶⁰

Vid en första anblick kan det tyckas självklart att det finns vissa egenskaper som en köpare alltid kan förvänta sig vid aktieköp, till exempel att redovisningen skett i enlighet med god redovisningssed och att bolaget, i vart fall vad gäller större bolag, ska ha meddelat om dess utveckling kraftigt förändrats jämfört med de prognoser som tidigare utfärdats av bolaget, till exempel genom så kallad vinstvarning. Det är dock i många fall inte möjligt för en aktieägare att veta hur det står till med sådana faktorer om hon inte har en mycket stor post i företaget eller på annat sätt beretts möjlighet till god insyn. Det är enligt min mening inte rimligt att ålägga säljaren strikt ansvar för något hon inte har kunnat känna till när hon sålde aktierna.⁶¹

⁵⁴ I detta fall är handlingen alltså köpet.

⁵⁵ Brottsbalk (1962:700)

⁵⁶ KöpL 17 § 3 st

⁵⁷ Prop. 1988/89:76 s. 87

⁵⁸ NJA 1957 s 1 Rörande inlösen av aktier där samtliga instanser kom fram till olika värdering.

⁵⁹ Om värdefel vid överlåtelse av rörelsedrivande aktiebolag, festskrift till Knut Rohde. G. Karnell s. 279

⁶⁰ Kontraktsbrott vid köp av aktie, C. Hultmark s. 81

⁶¹ Om man till exempel ser till det välkända amerikanska bolaget Worldcom så ter det sig inte rimligt att ålägga alla enskilda aktiesäljare strikt ansvar för den felaktiga bokföring som skedde i detta företag.

Andersson anser dock att man kan förutsätta egenskaper av denna typ hos en aktie.⁶² Han hävdar att man kan härleda vissa egenskaper som ett bolag ska ha ur andra lagar såsom bokföringslagen⁶³ (BFL). När man beaktar detta bör man dock ha i åtanke att redovisningen enligt BFL 4 kap 2 § ska ske i enlighet med ”god redovisningssed”, vilken är avsedd att vara ett tämligen flexibelt instrument. Detta reducerar det man kan förutsätta om en akties egenskaper eftersom man endast kan förutsätta att redovisningen inte har skett i strid mot god redovisningssed. Med en lag så flexibel som BFL blir utrymmet för laglig redovisning alltså tämligen vidsträckt vilket påverkar vad köparen med fog kan förvänta sig om man väljer att följa Anderssons resonemang.

Formatted: Font
color: Black

Johansson anser även han att köparen med fog kan förutsätta specifika egenskaper, till exempel att det aktuella bolaget har alla tillstånd som krävs för den verksamhet det bedriver.⁶⁴ Detta synsätt finns det stöd för i rättspraxis, framförallt i NJA 1961 s 330 som påvisar att man med fog kan förutsätta att tillstånd ska finnas för verksamheten, i vart fall då affären avser ett helt företag. Fallet handlade om rätten att häva ett köp då serveringstillstånd inte kunde fås trots att servering vid köpet skedde i lokalen. Fallet är dock lite speciellt eftersom vissa uttalanden gjorts som kan anses vara utfästelser och säljaren trodde sig ha tillstånd till servering eftersom hon fått ett uttalande från hälsovårdsmyndigheten om att lokalen var tjänlig för detta syfte. Serveringstillstånd meddelas dock av länsstyrelsen, inte av hälsovårdsmyndigheten, och kunde inte ges eftersom annan verksamhet (fruktförsäljning) bedrevs i lokalen. Hovrätten (HovR) fann att det faktum att tillståndet saknades och inte kunde beviljas utgjorde grund för hävning enligt 1905 års KöpL 48 §⁶⁵. HD nekade prövningstillstånd och hovrättens dom prövades därför aldrig.

Fallet NJA 1976 s 341 behandlar frågan om KöpL tillämplighet på aktieköp där det upptäckts en avvikelse från bokslutsgarantier. Domstolen fastslog här att KöpL skulle tillämpas, men fallet gällde inte felreglerna i KöpL utan tillämpligheten av preskriptions- och reklamationsreglerna. Det bör också påpekas att samtliga aktier i bolaget förvärvats genom köpet.

Det förefaller oklart om köparen med fog kan förutsätta att tillstånd ska finnas och jag finner att det än mer osäkert då en affär avser aktier och inte hela bolag, då det idag är mycket vanligt att aktiebolag handlas innan verksamheten hunnit startas fullt ut, samt att bolag i sin löpande drift är behov av nya tillstånd. Avsaknaden av tillstånd och de potentiella förluster som kan genereras av detta utgör en vanlig spekulationsfaktor och jag anser därför inte att man kan hävda att man med fog ska kunna förutsätta att tillstånd finns. Johansson ser i frågan om vilka egenskaper man med fog kan förutsätta också främst till vilka egenskaper man kan förutsätta ett företag ha vid en affär som omfattar hela bolaget, och inte den tänkbara annorlunda situationen då köpet omfattar mindre än 100 procent av aktierna.⁶⁶

4.2.2 Betydelsen av en aktieposts storlek och säljarens totala aktieinnehav i bolaget

Både NJA 1961 s 330 och NJA 1976 s 341 behandlar aktieköp som omfattar samtliga aktier i bolaget. Frågan är därför hur pass relevanta de är för vid affärer som inte omfattar samtliga

⁶² SvJT 1990 s 94

⁶³ Bokföringslag (1999:1078)

⁶⁴ SvJT 1990 s 96

⁶⁵ Lag om köp och byte av lös egendom (1905:38 s.1)

⁶⁶ SvJT 1990 s 96

aktier i bolaget. Man kan tänka sig att möjligheten för analogitolkningar minskar för affärer som enbart omfattar ett mindre antal aktier. Här kan det alltså bli intressant att titta på den sålda aktiepostens storlek. Frågan om säljarens totala aktieinnehav är däremot inte av intresse, eftersom säljaransvaret i KöpL 17 § 3 st inte baserar sig på vad säljaren känt till eller borde ha känt till om varan. Säljarens grad av faktisk eller möjlig insyn i bolaget är alltså inte relevant för felansvaret enligt detta stycke.

5 KöpL 18 § utfästelser

5.1 Egna utfästelser

5.1.1 Allmänt om egna utfästelser

Enligt KöpL 18 § 1 st föreligger fel i varan om den inte överensstämmer med uppgifter om dess egenskaper eller användning som säljaren lämnat vid marknadsföring eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet. Att varan ska leva upp till vad en köpare med fog kan förutsätta fastslås redan i KöpL 17 § 3 st, och 18 § 1 st är alltså bara intressant för egenskaper som en köpare utan säljarens utfästelser inte skulle ha haft fog för att förutsätta.

KöpL 18 § 1 st innebär att en säljare kan bli ansvarig för lämnade uppgifter trots att de inte ingår i ett muntligt eller skriftligt avtal. (Att varan ska överensstämma med vad som avtalats följer av KöpL 17 § 1 st, inte av 18 § 1 st.) Säljaren behöver inte särskilt ha åtagit sig att ansvara för en viss uppgift utan det räcker med att uppgiften lämnats vid marknadsföring eller annars före köpet och kan antas ha påverkat köpet.

För att säljaren ska vara ansvarig enligt 18 § 1 st krävs det inte att säljaren haft kännedom eller borde ha haft kännedom om att uppgiften inte var korrekt. Att lämna ut inkorrekta uppgifter anses automatiskt som försumligt och föranleder felansvar enligt denna paragraf. Om säljaren vill undkomma ansvar för en lämnad uppgift måste hon enligt KöpL 18 § 3 st rätta uppgiften i tid och på ett tydligt vis.

Det ställs emellertid vissa krav på en uppgift för att den ska kunna föranleda felansvar för säljaren. För att felansvar ska kunna uppkomma krävs det att *”köparen med beaktande av det sätt på vilket uppgiften lämnats har haft särskild anledning att förutsätta att varan inte avviker från vad som har uppgetts”*⁶⁷. Det kan till exempel handla om en uppgift som säljaren före köpet särskilt betonad för köparen. Uppgiften måste dessutom nå en viss minimigrad av konkretion och bestämdhet. Allmänt lovprisande av en vara samt vaga påståenden och yttringar lever inte upp till kravet på konkretion och bestämdhet. Uppenbara överdrifter kan inte heller ligga till grund för felansvar och det samma gäller en uppgift som är uttryck för säljarens personliga åsikt snarare än en ren faktauppgift. Vid bedömningen av huruvida en uppgift ska föranleda felansvar tas hänsyn till det sammanhang som uppgiften lämnats i och vilken tillit köparen fäst vid den. Hänsyn kan dessutom tas till köparens sakkunskap.⁶⁸ Köparen är skyldig att kontrollera uppgifternas sanningshalt om hon haft anledning att tvivla på dem och dessutom möjlighet att enkelt kontrollera dem.⁶⁹

När det gäller så kallade kringuppgifter är utgångspunkten att säljaren inte har något strikt ansvar för dem, i alla fall inte så länge hon är i god tro om deras korrekthet. Med

⁶⁷ Om felansvaret vid aktieköp, M. Sacklén s 816

⁶⁸ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 130

⁶⁹ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 140 ff

kringuppgifter menas uppgifter som inte direkt handlar om själva varan och inte har en direkt påverkan på dennas marknadsvärde. Det finns köpare som låter kringuppgifter få stor betydelse vid deras köpbeslut, men detta innebär inte att det går att hävda att det är fel i varan om kringuppgiften visar sig vara inkorrekt. Om säljaren varit medveten om både kringuppgiftens oriktighet och det faktum att köparen fäst stor vikt vid den kan dock allmänna avtalsrättsliga principer föranleda utfästelseansvar.⁷⁰

5.1.2 Påverkan av aktiepostens storlek och säljarens totala innehav i bolaget

I praktiken torde det vara så att köp av större aktieposter oftare föregås av förhandlingar vilket ökar möjligheten för att utfästelser kan göras. De formella reglerna är de samma oavsett aktiepostens storlek, men i praktiken torde det vara vanligare att felansvar enligt KöpL 18 § 1 st aktualiseras för större aktieposter än för mindre.

De formella reglerna är också de samma oavsett hur stort säljarens totala innehav i bolaget är. Eftersom felansvar enligt 18 § 1 st inte kräver att säljaren haft kännedom eller borde ha haft kännedom om att uppgiften inte var korrekt är säljarens totala aktieinnehav och den ökade möjlighet till insyn som följer med ett större innehav inte av någon praktisk betydelse.

5.2 Utfästelser gjorda av annan än säljaren

5.2.1 Allmänt om utfästelser gjorda av annan än säljaren

Säljaren ansvarar enligt KöpL 18 § 2 st inte för uppgifter som lämnas av annan om det inte sker för säljarens räkning eller av säljare i annat led. Ansvaret för uppgifter som lämnats för säljarens räkning eller av säljare i annat led gäller oberoende om säljaren själv har hänvisat till eller åberopat dessa uppgifter som säljargument.

Vad räknas då som "för säljarens räkning"? Helt klart är att det inte krävs att uppgiftslämnaren uttryckligen fått i uppdrag av säljaren att ge utfästelser, kretsen som kan lämna uppgifter "för säljarens räkning" är betydligt vidare än så. Det är oklart om ett aktiebolags utfästelser kan anses tillhöra denna krets, men enligt min mening skulle utfästelser som ges av aktiebolaget kunna anses vara lämnade "för säljarens räkning", eftersom uppgifter som lämnats av en branschorganisation för de olika medlemmarnas räkning har anses utgöra utfästelser "för säljarens räkning".⁷¹

Ansvar för utfästelse gjord av annan för säljarens räkning eller av säljare i annat led är även begränsat på så sätt att säljaren ansvarar endast om hon kände eller borde ha känt till att utfästelsen gjorts. Felansvar kan även undvikas om uppgiften rättas i tid och på ett tydligt sätt. Detta innebär att säljaren har ett tämligen begränsat ansvar beträffande fel som tillkommer på denna basis.

Det går som synes att argumentera för att ett aktiebolags utfästelser ska anses vara gjorda "för säljarens räkning", men det är enligt min personliga uppfattning inte rimligt att låta säljaren ansvar för utfästelser lämnade av aktiebolaget eftersom säljaren ofta inte har någon möjlighet att känna till sanningshalten i dessa utfästelser. En mindre aktieägare kan till exempel inte veta om reglerna i BFL följts eller ej. Det förefaller därför inte rimligt att automatiskt lägga ansvar för en faktor som säljare typiskt sett inte kan ha kännedom om på säljaren. Däremot

⁷⁰ Kontraktbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 148

⁷¹ Köplagen. Ramberg s 279

skulle man kunna tänka sig att säljarens totala aktieinnehav i bolaget får betydelse för felansvaret eftersom möjligheten till insyn i bolaget påverkas av hur stor del av bolaget man äger⁷². Här är det alltså inte själva aktieköpets monetära eller procentuella storlek som är av intresse utan säljarens totala aktieinnehav, eftersom det är det som avgör säljarens insynsmöjlighet.

Kringuppgifter diskuterades i föregående avsnitt och när det gäller kringuppgifter lämnade av någon annan än säljaren har säljaren som huvudregel inte något ansvar för dem. Medvetenhet om att köparen fäst stor vikt vid kringuppgiften samt insikt i att kringuppgiften inte är sann kan dock föranleda utfästelseansvar för säljaren enligt allmänna avtalsrättsliga principer.⁷³

5.2.2 Påverkan av aktiepostens storlek och säljarens totala innehav i bolaget

Enligt KöpL 18 § 2 st ansvarar säljaren för utfästelser gjorda av annan för säljarens räkning eller av säljare i annat led enbart då säljaren kände eller borde ha känt till att utfästelserna gjorts.

Om utfästelser som görs av ett aktiebolag räknas som gjorda för säljarens räkning kan man tänka sig att chansen för att säljaren känt till eller borde ha känt till att utfästelserna gjorts ökar när det rör sig om en säljare som äger en stor del av aktierna i bolaget, och minskar när det rör sig om en säljare som bara äger en mindre andel aktier i bolaget. Detta eftersom ökat ägande typiskt sett ökar insynen. Även om det formella regelverket är det samma för båda sorters säljare finns det alltså anledning att misstänka att man i praktiken oftare kan se detta felansvar aktualiseras för säljare som äger en stor del av ett aktiebolag.

Ett större procentuellt innehav skulle också kunna sägas skapa ett närmare band mellan aktieinnehavaren och företaget, särskilt i fall med en aktiv ägare, vilket torde kunna öka möjligheten för att denne skulle bindas även av utfästelser denne inte känt till. Detta då aktieägaren i detta fall lättare kan ses som en del av bolaget vilket skulle göra officiella uttalanden från företaget till utfästelser för säljarens räkning. Utfästelser som till exempel ges av bolagets styrelse och pressansvariga blir då mer lika de som en branschorganisation gör för sina medlemmar och som är att se som utfästelser för dess medlemmar.⁷⁴

När det gäller den sålda aktiepostens storlek torde den inte vara av lika stort intresse för bedömningen av felansvaret som säljarens totala aktieinnehav i bolaget. Man skulle möjligen kunna argumentera för att en stor aktiepost, i vart fall om den också betingtar ett stort monetärt värde, typiskt sett oftare förhandlas om innan ett köp sker. Förhandlingar borde öka chansen för att uppgifter lämnas av någon annan för säljarens räkning, till exempel genom att säljaren hänvisar den presumtive köparen till en anställd i bolaget med god insyn i bolagets redovisning. (Notera att ingen hänvisning krävs för felansvar enligt 18 § 2 st, det räcker med att uppgiften är att se som lämnad för säljarens räkning eller av säljare i annat led.) Detta skulle kunna leda till felansvar enligt 18 § 2 st i praktiken är vanligare vid köp av stora aktieposter än små.

⁷² Värt att påpeka här är att aktieinnehav inte är det enda som påverkar en persons insynsmöjligheter i ett bolag, den som till exempel ingår i styrelsen eller har en högt uppsatt position inom företaget kan ju också ha stora insynsmöjligheter oavsett aktieinnehav.

⁷³ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 148

⁷⁴ Köplagen. Ramberg s 279

6 KöpL 19 § friskrivningar

6.1 Allmänt om KöpL 19 §

KöpL 19 § anger att en vara som sålts i "befintligt skick" eller med ett liknande allmänt förbehåll ändå kan anses felaktig under vissa förutsättningar, vilka listas i paragrafen. Denna paragraf gäller alltså enbart *allmänna* friskrivningar. KöpL är dispositivt och avtalsparterna har därför stor frihet när det gäller avtalets utformning, men för att en friskrivning inte ska falla under 19 § måste den vara tillräckligt specifik.

En friskrivning till förmån för säljaren kan behandla både när avtalsbrott ska anses föreligga och vilka påföljder som ska vara aktuella. En friskrivning för avtalsbrott kan antingen vara en friskrivning från vissa specificerade fel eller en allmän friskrivning av typen "befintligt skick". Friskrivningar kan ske både beträffande påföljd och huruvida man ansvarar för varans skick. Ytterligare en typ av klausuler som i realiteten får ansvarsbegränsande effekt är klausuler som begränsar tiden under vilken man kan påtala ett fel, det vill säga ger en kortare preskriptionstid.

Genom friskrivningen varnas köparen för de risker som är förknippade med en eventuell affär och har möjlighet att förhandla om villkoren eller avstå från köpet. Ju mer generell en friskrivning blir, desto svårare blir den dock att överblicka för köparen. KöpL 19 § är en skyddsregel som gör det svårare för säljaren att undandra sig ansvar för varan genom att använda sig av generella friskrivningar. Säljaren tvingas därigenom att vara mer specifik i sina friskrivningar vilket gör det enklare för köparen att se vilket eller vilka områden som kan behöva en mer omfattande undersökning innan ett eventuellt köp genomförs.

6.2 Auktioner

6.1.1 Vad är en auktion?

Enligt KöpL 19 § 2st anses en begagnad vara såld "i befintligt skick" när den sålts på auktion. För att kunna avgöra om begränsat ansvar föreligger utan att parterna avtalat om en friskrivning måste man därför först avgöra vad som är en auktion och vad som inte är det.

Enligt Hultmark (Ramberg) är handeln som sker på Stockholmsbörsen är att likställa med en auktion.⁷⁵ Men hur ska man se på handeln med aktier som sker på mindre marknadsplatser såsom inoff.nu?⁷⁶ Det är inte lätt att kortfattat och entydigt besvara vad som avses med en auktion då den kan anta en lång rad olika former, till exempel engelsk auktion och holländsk auktion, och det är svårt att fastställa egenskaper som återfinns hos alla auktioner. Den engelska auktionen använder sig till exempel av ett stigande pris där deltagarna bjuder över varandra⁷⁷ medan den holländska auktionen börjar med ett högt utropspris som sänks stegvis tills en köpare är villig att betala det aktuella priset⁷⁸. De olika grundtyperna av auktioner kan vidare kombineras med varandra, samt kompletteras med ytterligare regler, till exempel

⁷⁵ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 89.

⁷⁶ <http://www.inoff.nu> är en marknadsplats på Internet där handel sker med aktier i mindre onoterade aktiebolag.

⁷⁷ Internet Marketplaces: The Law of Auctions and Exchanges Online, C. Hultmark s 37

⁷⁸ Internet Marketplaces: The Law of Auctions and Exchanges Online, C. Hultmark s 37f

obligatoriska tidsintervall mellan varje budsteg, dold budgivning och olika former av tidsbegränsad budgivning.⁷⁹

Att fastställa egenskaper som återfinns hos alla auktioner är alltså svårt, men ett viktigt moment kan dock sägas vara av att deltagarna "tävlar" om produkterna och att alla budgivare behandlas lika. Affären ska dessutom i normalfallet avslutas av den som håller i auktionen. Viktigt vid bedömningen av vad som är en auktion är att inte bara se till de olika definitionerna av en auktion utan också till resultatet av det reella förfarandet.

6.1.2 Auktion eller ej?

Enligt Hultmark (Ramberg) är det inte möjligt att enhetligt avgöra vad som är att se som en auktion. Man får därför se till varje enskilt fall och försöka göra en bedömning däriifrån. Om vi då går tillbaka och ser till exemplet som gavs tidigare, inoff.nu, kan man konstatera att det i detta fall, precis som vid handel på Stockholmsbörsen, går att lägga både köp- och säljbud. Dessa är dock inte föremål för någon automatisk matchningsfunktion på inoff.nu och det är upp till köparna själva att slutföra köpet efter att två bud mötts. Kan man då hävda att detta köp har skett genom auktionsförfarande?

Jag anser att förfarandet på inoff.nu, även om det skulle kunna likställas vid ett annonstorg, har stora likheter med en holländsk auktion och det system som används på Stockholmsbörsen och därför möjligen skulle kunna ses som auktion. Det är dock tveksamt om man kan hävda att dessa affärer skett över börs (och att aktier därför säljs i befintligt skick⁸⁰) eftersom affären inte görs upp på börsen utan av två individer självständigt efter det att man "matchat" två bud. Man måste med andra ord även se till hur affären slutförs. Förfarandet på inoff.nu blir med andra ord närmast att likställa med efterbörshandel med större poster, en handel som inte kan anses ske under auktionsliknande förhållanden.

Det föreligger inget tvivel om att de affärer som sker över listor med automatisk matchning utgör auktioner. Mer tveksam ställer jag mig till marknadsplatser där ingen automatisk matchning sker och mäklarna i större grad själva sköter affärerna direkt utan en part som kan anses som auktionsförrättare. Då denna mellanman saknas kan man troligen inte se det som en auktion. Jag anser att det sannolikt ligger närmare till hands att se denna typ av marknad som en annonsplats på grund av det sätt på vilket affärerna genomförs.

6.4 Effekter av ansvarsbegränsningar – en sammanfattning

Effekten av en friskrivning är att köparen inte kan göra gällande fel som omfattas av friskrivningen. Vid en allmän friskrivning kan säljaren såsom tidigare nämnts ändå bli ansvarig i enlighet med KöpL 19 § 1 st. Enligt KöpL 19 § 2 st anses en begagnad vara som sålts på auktion vara såld i "i befintligt skick", det vill säga varan anses såld med allmän friskrivning. Eftersom friskrivningen är allmän kan alltså säljaren även här bli ansvarig i enlighet med KöpL 19 § 1 st.

⁷⁹ Internet Marketplaces: The Law of Auctions and Exchanges Online, C. Hultmark s 37ff

⁸⁰ Kontraktbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 89.

Det är dock möjligt att friskriva sig även gentemot det säljaransvar som följer enligt KöpL 19 § 1 st, genom att formulera ansvarsbegränsningen så att den tydligt anger att köparen inte får ta hänsyn till uppgifter som inte tagits med i kontraktet.⁸¹

Alltför långtgående friskrivningar kan jämkas med stöd av avtalslagen⁸² (AvtL) 36 §. Denna typ av jämkning ska dock enligt förarbetena ske mycket restriktivt.⁸³ Värt att nämna är också att man aldrig kan friskriva sig från de regler som behandlar vad som enligt AvtL strider mot tro och heder eller utgör svikligt förfarande.

6.5 Marknadspraxis och smittande auktionsregler

6.5.1 Allmän diskussion om marknadspraxis och smittande auktionsregler

Som framgått i detta kapitel tillåter KöpL mycket långtgående friskrivningar. Friskrivningarna kan vara specifika såväl som generella. Enligt KöpL 19 § 2st anses en begagnad vara såld "i befintligt skick", det vill säga med en generell friskrivning, när den sålts på auktion. När en aktieaffär som sker över börs, till exempel Stockholmsbörsen, är det såsom tidigare nämnts att likställa med ett auktionsköp enligt Hultmark (Ramberg).⁸⁴ Man torde vidare enligt Hultmark (Ramberg) kunna anta att begränsat ansvar alltid föreligger vid affärer som rör mindre poster av marknadsnoterade aktier. Detta oavsett om affären verkligen skett över börs eller ej, eftersom detta får anses vara marknadspraxis.⁸⁵

Enligt Hultmark (Ramberg) är det vidare möjligt att anta att dessa auktionsregler även skulle ha smittat av sig på andra typer av aktieköp, till exempel gällande icke marknadsnoterade aktier, genom att skapa en marknadspraxis.⁸⁶ Hultmark (Ramberg) anser dock att någon sådan marknadspraxis inte föreligger eftersom varje aktieaffär är unik i sin natur och man därför inte kan utgå ifrån någon sådan marknadspraxis. I det enskilda fallet anser hon det dock möjligt att parterna påverkats av förhållandena som gäller vid marknadsnoterade aktier och att man får ta hänsyn till detta i bedömningen av det enskilda avtalet. Jag vill endast till viss del instämma i denna slutsats. Jag instämmer i att varje aktieaffär är unik och måste bedömas utifrån det enskilda fallet. Jag anser dock trots detta att man kan förespråka att det skulle föreligga vissa presumtionsregler och att affärer kan delas in i kategorier där man kan se att marknadspraxis skulle ha smittat av sig till vissa medan andra, precis som Hultmark (Ramberg) säger, måste ses i ljuset av förutsättningarna i det enskilda fallet.

Ett exempel på en sådan grupp där marknadspraxis enligt min uppfattning skulle kunna förekomma och ha smittat av sig, och i förlängningen alltså innebära ansvarsbegränsning, är mindre affärer som sker mellan småsparare. Detta eftersom man kan anta att dessas erfarenheter av aktieaffärer (vanligtvis) till stor del består av affärer som skett via börs och det förefaller befogat att förespråka ett mer konformt regelsystem⁸⁷ för dessa aktörer eftersom det

⁸¹ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 169

⁸² Lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (1915:218)

⁸³ SOU 1974:830 s 153

⁸⁴ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 89

⁸⁵ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 90

⁸⁶ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 90 f

⁸⁷ Detta för att få en bättre fungerande och mer enhetlig marknad samt underlätta för mindre aktörer att även handla i onoterade aktier.

ej ter sig rimligt att kräva alltför stor ämneskännedom av dessa mindre aktörer.⁸⁸ En mindre affär som sker mellan småsparare tar sig enligt mig vanligen samma natur som en affär som sker över börs.

Beträffande affärer av annan natur, det vill säga primärt affärer som avser annat än förhållandevis små värden och där ägarintresse kan utgöra en faktor i köpet, anser jag att Hultmark (Ramberg) har rätt i sitt resonemang och att en bedömning måste göras från fall till fall.⁸⁹

Det är tveksamt vilken reell betydelse en eventuell utvidgning av ansvarsbegränsningen på grund av marknadspraxis skulle medföra. Detta då det förefaller troligt att man inte med fog kan förutsätta några speciella egenskaper överhuvudtaget hos en aktie och att säljaren i vilket fall skulle ansvara för eventuella utfästelser hon gjort. Jag väljer därför att inte vidare fördjupa mig i denna fråga.

Vad innebär då marknadspraxis och smittande auktionsregler för uppsatsens fråga om huruvida aktiepostens monetära eller procentuella storlek kan påverka säljarens ansvar vid fel i aktien? Här måste enligt mig en distinktion göras mellan marknadsnoterade och icke marknadsnoterade aktier.

6.5.2 Betydelsen av aktiepostens storlek för marknadsnoterade aktier

Beträffande marknadsnoterade aktier ter det sig som om man kan se en klar skillnad i ansvar för säljaren beroende på aktiepostens monetära och procentuella⁹⁰ storlek. När en post säljs över börs föreligger begränsat ansvar oavsett en aktieposts storlek till följd av börsregler. Då marknadsnoterade aktier säljs utanför börsen kan man däremot se att marknadspraxis vid mindre poster (både monetärt och procentuellt) innebär att de säljs med begränsat ansvar. Denna begränsning föreligger inte enligt marknadspraxis beträffande större poster.

Då affärer beträffande monetärt och procentuellt större poster vidare ofta sker utanför börsen, som en följd av förhandlingar mellan parterna, innebär detta att det ofta föreligger en annorlunda ansvarssituation beroende på postens storlek vid handel med marknadsnoterade aktier, där mindre poster till skillnad från större säljs med begränsat ansvar. Den reella effekten av detta kan dock som redan tidigare berörts ifrågasättas då det är tveksamt om man kan ha befogade förväntningar beträffande aktier.

⁸⁸ Det förefaller ej rimligt att kräva samma sakkunskap av en mindre köpare eller säljare som kanske gör en affär av denna typ per år, som av en mer aktiv aktör eller aktörer med andra än rent spekulativa intressen. Man kan givetvis kräva att en aktör tar reda på gällande regler, men det framstår som mindre klart om man rimligen kan kräva att en aktör ska förstå eller ha kännedom om att regelsystemen ter sig annorlunda beroende på om handeln sker med noterade eller icke noterade aktier. Detta särskilt som auktionsförförandet har smittat handeln med noterade papper på ett sådant sätt att samma regler gäller oavsett om handel sker på eller utanför börs.

⁸⁹ Vad som utgör ett mindre värde får naturligtvis anses vara relativt och är svårt att definiera precist. Jag anser dock att man med *säkerhet* skulle kunna anse att alla affärer som i dagsläget är mindre än 10 000 SEK, vilket motsvarar cirka hälften av det eftersträvade värdet av en börspost på Stockholmsbörsen (den del av Stockholmsbörsen som tidigare kallades A-listan), som varandes av mindre värde. Jag anser vidare att man med *fog* borde kunna anse alla affärer som avser ett belopp mindre än ett prisbasbelopp som varandes av mindre värde och att man med större börsposter får göra en bedömning utifrån företagets storlek etcetera. (Prisbasbeloppet uppgår till 41 000 kr för 2008 enligt siffror från SCB.)

⁹⁰ Men procentuell storlek avses hur stor andel av det totala rösttalet i bolaget som aktieposten utgör.

6.5.3 Betydelsen av aktiepostens storlek för icke marknadsnoterade aktier

Beträffande icke marknadsnoterade aktier är svaret betydligt oklarare. Enligt Hultmark (Ramberg) kan man som tidigare nämnts inte förutsätta någon marknadspraxis om ansvarsbegränsningar, något som dock är möjligt enligt Karnell.⁹¹

Jag anser att det för en begränsad del av de affärer som sker med icke marknadsnoterade aktier är möjligt att se en marknadspraxis som tillkommit genom att handeln smittats av reglerna som gäller vid handel över börs. Oavsett om så är fallet kan man konstatera att det ter sig troligare att ansvaret vid handeln med icke marknadsnoterade aktier oftast i första hand är beroende av andra faktorer än aktiepostens storlek vid bedömningen av huruvida ansvarsbegränsning föreligger eller ej. Aktiepostens storlek utgör följaktligen enbart en faktor bland andra som inverkar på bedömningen.

Oavsett om man anser att marknadspraxisen för marknadsnoterade aktier har smittat av sig på icke marknadsnoterade aktier eller ej står det klart att frågan om ifall och i så fall på vilket sätt en aktieposts storlek kan påverka på frågan om huruvida en ansvarsbegränsning ska anses föreligga är komplex. När det gäller marknadsnoterade aktier är det betydligt lättare att se ett samband mellan aktiepostens storlek och förekomsten av en eventuell ansvarsbegränsning. För icke marknadsnoterade aktier är det osäkert om något sådant samband över huvud taget existerar. Jag anser det dock troligt att man, även om affärerna ska bedömas utifrån de enskilda fallen, med högre frekvens finner att ansvarsbegränsning vid köp av icke marknadsnoterade aktier ska anses föreligga när affären avser ett mindre monetärt eller procentuellt värde. Detta till följd av den parallellitet som måste anses föreligga mellan regleringen av marknadsnoterade och icke marknadsnoterade aktier.

Det förefaller enligt mig mindre troligt att ansvarsbegränsning skulle föreligga för icke marknadsnoterade aktier i en situation där ansvarsbegränsning inte skulle föreligga för marknadsnoterade aktier med mindre än att detta följer av ett uttalat eller skriftligt förbehåll. Detta skulle i så fall innebära att man även för icke marknadsnoterade aktier kan se ett samband mellan den sålda aktiepostens storlek och ansvaret för fel i aktien, även om ansvaret här inte lika strikt följer av aktiepostens storlek. Man kan för icke marknadsnoterade aktier däremot inte automatiskt förutsätta att ansvarsbegränsning föreligger bara för att den köpta aktieposten anses vara liten i monetärt eller procentuellt hänseende, utan andra faktorer kan spela in till den grad att ansvarsbegränsning trots allt inte ska anses föreligga.

---

⁹¹Värdefel. G. Karnell s 288

7 Säljarens upplysningsplikt

7.1 Kort om upplysningsplikt enligt SkbrL

Om man anser att SkbrL är tillämplig på en aktieaffär ska frågan om säljarens upplysningsplikt bedömas enligt SkbrL 1 kap 9 § 2 st. Enligt denna bestämmelse ansvarar säljaren för gäldenärens vederhäftighet endast i de fall säljaren åtagit sig att göra det. Utgångspunkten i SkbrL är alltså att säljaren enbart ansvarar för aktiebrevets äkthet, inte för bolagets skick. Som redan utretts i kapitel 2 i denna uppsats har dock doktrinen idag kommit att bli alltmer enad om att det är KöpL som ska tillämpas vid aktieköp, inte SkbrL. Jag ämnar därför inte vidare utreda frågan om upplysningsplikt enligt SkbrL och om denna upplysningsplikt på något sätt skulle kunna påverkas av en aktieposts storlek eller säljarens totala innehav i bolaget.

7.2 Upplysningsplikt enligt KöpL

Som tidigare redogjorts för kan säljares felansvar aktualiseras enligt KöpL 17-19 §§ om ett köpeobjekt avviker från den standard som avtalats mellan parterna. En uttrycklig upplysningsplikt för säljaren finner vi i KöpL 19 § 1 st p 2 där det fastslås att en vara som sålts i "befintligt skick" eller med liknande allmänt förbehåll ska anses vara felaktig om säljaren innan försäljningen "har underlåtit att upplysa köparen om ett sådant *väsentligt förhållande* rörande varans egenskaper eller användning som han måste *antas ha känt till* och som *köparen med fog kunde räkna med att bli upplyst om*, under förutsättning att underlåtenheten kan *antas ha inverkat på köpet*" (min kursivering). Det är alltså fråga om en upplysningsplikt för säljaren, men den är villkorad på flera olika vis. Det krävs väsentlighet, säljaren måste kunna antas ha känt till förhållandet, köparen måste med fog kunna ha räknat med att bli upplyst, och underlåtenheten att upplysa måste dessutom kunna antas ha inverkat på köpet.

När ett objekt säljs utan förbehåll är KöpL 19 § ej aktuell och det finns inte någon annan uttrycklig bestämmelse i KöpL angående säljares upplysningsplikt. Huruvida KöpL 17 § ålägger säljaren någon upplysningsplikt har diskuterats flitigt i doktrinen.

Hultmark (Ramberg) och Håstad hävdar att en sådan upplysningsskyldighet kan föreligga. Håstad menar att en upplysningsplikt kan uppstå eftersom annat beteende vore svikligt, ohederligt eller klandervärd.⁹² Håstad menar vidare att det inte är uteslutet att ansvar kan grundas på vetskap och klandervärd tystnad trots att ansvar även kan grundas på av köparen befogad förväntning. Enligt Håstad ska lydelsen i KöpL 19 § "även om varan sålts i befintligt skick" tolkas som att lagrummet kan tillämpas generellt. KöpL 19 § anger enligt detta synsätt en miniminivå för vad som ska tillämpas även i situationer då en vara säljs utan friskrivning. Enligt Håstad finns det alltså anledning att tala om en generell upplysningsplikt med stöd av KöpL.

Hultmark (Ramberg) baserar sin åsikt att upplysningsplikt följer av KöpL 17 § på att felbegreppet inte är uttömmande reglerat i 17 § och att det därför skulle vara felaktigt att inte

⁹² Säljarens upplysningsplikt, T. Håstad, Juridisk tidskrift 1992/93 s 607 ff

erkänna möjligheten att säljare kan försumma sin upplysningsplikt inom ramen för stadgan.⁹³ Hultmark (Ramberg) hänvisar till ordalydelsen i 17 § 3 st och anser att stycket inte innebär att upplysningsplikt för säljaren kan uteslutas. Enligt 17 § 3 st är en vara att anse som felaktig om den avviker från vad säljaren med fog kan förutsätta. Enligt Hultmarks synsätt går det inte att utesluta att tredje stycket kan innefatta att en köpare kan förutsätta att bli upplyst om väsentliga omständigheter som säljaren känner till.⁹⁴

Martinsson anser att det är ”att gå över bron efter vatten” att hävda att säljaren är ansvarig för felansvar genom brister i upplysningsplikten.⁹⁵ Enligt honom finns det ingen anledning att ålägga säljaren ansvar för underlåtenhet att upplysa, eftersom KöpL 17 § 3 st ger säljaren ett strikt ansvar för de omständigheter som köparen med fog kan förutsätta. KöpL 17 § ska istället tillsammans med KöpL 20 § ses som ett incitament för säljaren att ge upplysningar för att försätta köparen i ond tro kring dessa felaktigheter.

7.3 Indirekt upplysningsplikt enligt KöpL

Frågan om indirekt upplysningsplikt har diskuterats i doktrinen och bland annat Hultmark (Ramberg) anser att det av KöpL 17 § indirekt framgår att en säljare som besitter information om varan och inser att denna information är av vikt för köparen kan bli skyldig att upplysa köparen.⁹⁶ Den indirekta upplysningsplikten anses i allmänhet innefatta enbart faktiska förhållanden och säljaren är alltså inte skyldig att upplysa köparen om hypoteser och prognoser. En säljare kan inte heller åläggas att upplysa köparen om att affären skulle kunna innebära ett större ekonomiskt risktagande än vad köparen tror.

7.4 NJA 2001 s 155 om säljarens upplysningsplikt

Det finns väldigt få domar som behandlar felbegreppet och säljarens eventuella upplysningsplikt under den nya KöpL från 1990 och av de få som finns är det inte många som har relevans för frågeställningarna i denna uppsats. Det finns dock ett avgörande från 2001 som är av visst intresse. I NJA 2001 s 155 yrkade en köpare av en segelbåt nedsättning av köpeskillingen på grund av köprättsligt fel. Avgörandet från HD är av begränsat intresse för frågeställningarna som tas upp i denna uppsats eftersom HD fastslog att tillämplig lag var KKL, inte KöpL. Däremot är de resonemang som förs av HovR av stort intresse eftersom HovR fann KöpL tillämplig och därefter utredde felbegreppet och säljarens upplysningsplikt med utgångspunkt från KöpL.

Efter att ha fastslagit att KöpL var tillämplig tog HovR alltså ställning till huruvida fel ska anses föreligga i varan om köparen har förväntningar på att en segelbåt är tillverkad i Skandinavien och det senare uppdagas att båtskrovet i själva verket är tillverkat i Polen. Av betydelse för frågans avgörande var att marknadspriset för en segelbåt tillverkad i Polen är lägre än för en segelbåt tillverkad i Sverige.

HovR inledde med att påpeka att reglerna om upplysningsplikt som står att finna i KKL 16 § 3 st. p. 2 saknar motsvarighet i KöpL 17 §, samt att det i den juridiska litteraturen inte har ansetts att denna upplysningsplikt (vars syfte är att skydda konsumenten) utan vidare kan tillämpas analogt på andra köpeavtal än de som faller under KKL. (HovR hänvisade här till Ramberg, Köplagen s 254.)

⁹³ Upplysningsplikt vid ingående av avtal. C. Hultmark s 34

⁹⁴ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 106

⁹⁵ JT 1992/93, nr 3 Säljarens upplysningsplikt – en fråga om att gå över ån efter vatten? C. Martinsson s 436

⁹⁶ Kontraktsbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 120

Att segelbåten visade sig vara tillverkad i ett annat land än vad köparen förväntade sig tillhörde enligt domstolen inte till någon av de vanliga feltyperna såsom faktiska eller rättsliga fel. Det påstådda felansvaret grundade sig istället på säljarens försummelse att fullgöra en av omständigheterna betingad upplysningskyldighet.

Vidare betonade HovR att bestämmelserna i KöpL 17 § 1st ger uttryck för en grundläggande princip om att felbedömningen i första hand ska ske med utgångspunkt i vad som beträffande varans beskaffenhet kan anses avtalat mellan parterna. Reglerna i 17 § 2st kommer till användning först då avtalet mellan parterna inte ger besked om hur varan ska vara beskaffad. Andra stycket beskriver några olika felsituationer och anger vissa centrala principer, men är inte uttömmande. En vara kan enligt 17 § 3 st vara felaktig också om den på något annat sätt avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta. Frågan om exakt vad detta innebär har enligt Prop. 1988/89:76 s. 87 medvetet överlämnats till rättstillämpningen att fastslå.

Vid en samlad bedömning kom HovR fram till att köparen inte med fog kunnat förutsätta att båten var tillverkad i Sverige. Frågan uppkom då om säljaren kan anses ha haft en upplysningsplikt rörande segelbåtens tillverkningsland och om en underlåtenhet att upplysa om tillverkningslandet kan ligga till grund för felansvar. När KöpL kom till diskuterades inte frågan om säljarens förtigande är relevant för felbegreppet. Enligt uttalanden i doktrinen kan dock underlåtenhet från säljaren att upplysa om sådant han känt till bli relevant när KöpL 17 § ska tillämpas. (HovR hänvisar här till Ramberg, Köplagen s. 254 med hänvisningar och Hultmark, Upplysningsplikt vid ingående av avtal s. 33 ff. med hänvisningar.) HovR påpekar vidare hur säljaren i praxis i ett flertal fall anses ha en upplysningsplikt gentemot köparen för ett visst förhållande som säljaren haft kännedom om, när säljaren dessutom haft insikt om att köparen inte känt till detta förhållande och att förhållandet varit av betydelse för köparen.

Vid en samlad bedömning kom HovR fram till att säljarens underlåtenhet att upplysa köparen om båtens byggnadsland inte grundade felansvar. HovR fäste här vikt vid att köpet ingicks mellan jämbördiga parter samt att utredningen inte gett något stöd för att det skulle vara kutym i branschen att upplysa om tillverkningslandet för en segelbåt. Dessutom ansåg man att det inte kunde antas att säljaren insett att köparen saknade kunskap om båtens tillverkningsland eller att tillverkningslandet var av betydelse för köpbeslutet, och HovR ansåg inte heller att säljaren *borde* ha insett detta. Denna slutsats grundade sig i att säljaren inte var särskilt intresserad av segling och inte kände till att marknadspriset var lägre för polsktillverkade båtar, medan köparen hade omfattande erfarenhet av segling och god kännedom om segelbåtar.

Här kan vi alltså tydligt se hur HovR bedömning i det enskilda fallet påverkats av parternas kunskap. När det gäller frågeställningen i denna uppsats är detta intressant eftersom ett större aktieinnehav typiskt sett innebär större kunskaper om bolaget, eller i vart fall större möjlighet att skaffa sig kunskaper om bolaget eftersom en större aktiepost ökar insynsmöjligheterna. Detta skulle i så fall leda till att säljare av större aktieposter och säljare med större totalt innehav skulle kunna sägas ha ett större säljaransvar i praktiken. E contrario skulle ägare av en mindre mängd aktier i bolaget kunna ha ett mindre ansvar i den praktiska rättstillämpningen.

7.5 Upplysningsplikt enligt AvtL

AvtL gäller parallellt med KöpL och avtal som faller under KöpL kan därför samtidigt falla under AvtL. AvtL regler om upplysningsplikt kan alltså bli tillämpliga. Om säljaren inte

lämnar ut uppgifter i den mån hon är skyldig att göra kan hon bryta mot en rad regler i AvtL såsom 30 § som rör svek och 31 § som behandlar ocker. Avtalet kan även ogiltigförklaras enligt 33 § och avtalsvillkor kan jämkas eller lämnas utan avseende enligt 36 §.

Frågan är då hur pass långtgående säljarens upplysningsplikt är enligt AvtL och då särskilt när det gäller aktier. Till att börja med är det oklart huruvida säljaren verkligen måste veta något om ett visst förhållande för att upplysningsplikt ska vara aktuell eller om det räcker med att säljaren tror sig veta något om detta. Adlercreutz menar att endast säkra fakta kan utgöra grund för upplysningsplikt vilket innebär att framtida förväntningar och övriga prognoser inte omfattas.⁹⁷ Hultmark (Ramberg) följer en liknande linje och anser att endast fakta som säljaren är säker på kan ingå i upplysningsplikten.⁹⁸ Karlgren intar dock en ställning som står i viss polemik med Adlercreutz och Hultmark (Ramberg) genom att anse att upplysningsplikt som utgångspunkt alltid föreligger och att denna kan brytas om information är av alltför vag art.⁹⁹

AvtL kräver vidare att säljaren inser att informationen är av vikt för köparen för att informationen ska falla under upplysningsplikten.¹⁰⁰ Detta innebär enligt Hultmark (Ramberg) att upplysningspliktens omfattning inte kan bero på vad säljaren bort veta om köparens preferenser och intressen utan endast vad hon de facto vet.¹⁰¹ Karlgren menar dock att säljaren kan vara ansvarig även för det hon inte insett om hon varit grovt vårdslös genom att inte sätta sig in i säljarens preferenser på ett riktigt sätt.¹⁰²

Enligt Hultmark (Ramberg) krävs även att köparen objektivt sett typiskt förväntar sig att bli upplyst¹⁰³ om ett visst fenomen för att upplysningsplikt ska förekomma enligt AvtL.¹⁰⁴ Runesson motsätter sig dock detta och menar att det är upplysningsplikten som ligger till grund för köparens förväntning att bli upplyst och vice versa.¹⁰⁵ NJA 1975 s 152 kan dock anses stärka Hultmarks syn, då det faktum att en auktionsdeltagare normal sett inte förväntar sig att bli upplyst tycks ha spelat roll för HD:s utslag.¹⁰⁶

Huruvida det faktiskt krävs att köparen typiskt sett förväntar sig bli upplyst för att upplysningsplikt ska föreligga är dock oklart. Det är vidare svårt att veta hur stor upplysningsplikt som är önskvärd, detta särskilt beträffande aktier eftersom det ofta rör sig om mer eller mindre spekulativa affärer och en affärsman enligt min mening bör få dra nytta av att vara kunnig och väl insatt utan att automatiskt träffas av en mycket långtgående upplysningsplikt. Frågan blir alltså var gränsen ska dras mellan ett acceptabelt utnyttjande av ett kunskapsövertag och handlingar som kan anses vara ohederliga och otillbörliga och därför

⁹⁷ Avtalsrätt I. A. Adlercreutz s 268

⁹⁸ Upplysningsplikt vid ingående av avtal. C. Hultmark s 80

⁹⁹ Avtalsrättsliga spörsmål. H. Karlgren s 106

¹⁰⁰ Upplysningsplikt vid ingående av avtal. C Hultmark s 12

¹⁰¹ Upplysningsplikt vid ingående av avtal. C Hultmark s 23

¹⁰² Avtalsrättsliga spörsmål. H. Karlgren s 123

¹⁰³ Om inte köparen specifikt ställer en fråga i vilket fall upplysningsplikt uppstår.

¹⁰⁴ Upplysningsplikt vid ingående av avtal. C Hultmark s 16

¹⁰⁵ Rekonstruktion av ofullständiga avtal – särskilt om köplagens reglering av risken för ökade prestationskostnader. E. M. Runesson s 124

¹⁰⁶ Fallet avsåg en tavla som sålts på auktion såsom "tavla". Tavlan var en reproduktion vilket auktionsverket kände till men inte utgav i beskrivningen. Köparen hävdade att han borde ha blivit upplyst om att tavlan inte var äkta. Auktionsverket ansågs av HD inte vara upplysningskyldigt härom. HD ansåg vidare att köpet inte kunde ogiltigförklaras enligt AvtL 33 §, trots att det förelåg skillnad mellan inropssumman och det värde som reproduktionen ansågs ha. Påpekas bör dock att tavlan om den varit äkta hade haft ett lång högre värde än den summa den slutligen såldes för.

ska förkastas med stöd av AvtL. Den fråga som är av särskilt intresse för min uppsats är givetvis om, och i så fall hur och i vilken mån, säljarens totala aktieinnehav i bolaget kan påverka denna gränsdragning.

Hur stor del av ett aktiebolag en säljare äger påverkar den möjlighet till insyn hon har i ett bolag och en större insyn innebär normalt sett även en bättre kännedom om förhållanden som är viktiga för köparen. Adlercreutz anser att det i dessa situationer, det vill säga när en säljare på grund av sin insikt i företaget innehar information, föreligger upplysningsplikt enligt AvtL 33 § om informationen påverkar företagets faktiska värde.¹⁰⁷ Denna inställning delas av Hultmark (Ramberg) som också påpekar att anledningen till en sådan upplysningsplikt kan vara att köpare utgår från att en person med insyn i bolaget också lämnar ut viktiga upplysningar.¹⁰⁸

7.6 Företagshemligheter

För en säljare av aktier kan det uppkomma situationer där upplysningsplikten gentemot köparen hamnar i konflikt med säljarens tystnadsplikt gentemot bolaget. Detta är mycket intressant för frågan om huruvida ett större aktieinnehav i ett bolag föranleder en större upplysningsplikt för säljaren, eftersom en ensam aktieägare som innehar 100 procent av aktierna inte kan bli skadeståndsskyldig för att hon avslöjar företagshemligheter. Detta eftersom det bara är bolaget som kan påtala ett sådant ansvar, det vill säga i förlängningen endast hon själv eftersom hon äger samtliga aktier. Detta skulle kunna innebära en ökad upplysningsplikt för säljaren. Information som enbart bolaget har tillgång till kan vara av stor betydelse för värderingen av bolaget och dess aktier, någon som säljaren torde vara medveten om, och köparen kan inte få denna information från annat håll.

Att lämna ut information om företagshemligheter är dock inte riskfritt bara för att man som ägare till samtliga aktier i bolaget inte riskerar att bli skadeståndsskyldig för utlämnande av företagshemligheter. Den presumtive köparen kan ju till exempel vara en konkurrent som på detta vis söker tillskansa sig information om bolaget. Detta väcker frågan om huruvida säljaren verkligen behöver upplysa om företagshemligheter för att fullgöra sin upplysningsplikt. Frågan har inte besvarats i praxis och rättsläget är därför oklart. I doktrinen anser Hultmark (Ramberg)¹⁰⁹ att säljaren har en upplysningsplikt i situationer som denna och att säljaren har ett köprättsligt ansvar för fel i en situation där köparen inte fått tillräckligt med information. Det är i teorin är möjligt att friskriva sig från denna typ av ansvar. När det kommer till konkreta affärssituationer torde det dock inte vara särskilt lätt att få en köpare att acceptera en friskrivning som helt befriar säljaren från ansvar för företagshemligheter som hon inte upplyst köparen om, särskilt då det gäller ett företag där säljaren är den enda aktieägaren. Det är vanligt att man inför förhandlingarna upprättar ett sekretessavtal som hindrar att företagshemligheter sprids vidare, men det är mycket svårt att avtalsmässigt förhindra en konkurrent som fått tillgång till informationen i egenskap av presumtiv köpare från att dra nytta av sin nyvunna kunskap om köpet inte fullbordas. Informationen behöver ju inte spridas för att till exempel ligga till grund för strategiska beslut.

Det är tänkbart att säljarens informationsplikt minskas analogt av lag om skydd för företagshemligheter¹¹⁰ (FHL) som skyddar information vars röjande skulle medföra skada i

¹⁰⁷ Avtalsrätt I. A. Adlercreutz s 264

¹⁰⁸ Upplysningsplikt vid ingående av avtal. C Hultmark s 127.

¹⁰⁹ Kontraktbrott vid köp av aktie. C. Hultmark s 126.

¹¹⁰ Lag om skydd för företagshemligheter (1990:409)

konkurrenshänseende. Det saknas dock praxis i denna fråga och rättsläget är således fortfarande oklart.

Då det torde vara vanligare att en ensam aktieägare säljer sitt innehav i sin helhet eller ett större block därav än att hon säljer av en mindre post, kan informationsplikten i praktiken komma att ge ett reellt större ansvar för säljare som äger en stor del av aktierna i bolaget jämfört med en säljare som bara äger en mindre del.

7.7 Aktiepostens storlek och säljarens totala innehavs påverkan på upplysningsplikten

KöpL 19 § 1 st p 2 innebär en uttrycklig upplysningsplikt för säljaren, medan rättsläget är mer oklart vad gäller frågan om huruvida någon upplysningsplikt kan härledas direkt ur KöpL 17 §. För att köparen ska kunna åberopa den uttryckliga upplysningsplikten i KöpL 19 § 1 st p 2 gentemot säljaren krävs det bland annat att den undanhållna informationen varit väsentlig samt kan antas ha inverkat på köpet. Enligt Adlercreutz kan dessutom upplysningsplikt för säljaren föreligga i vissa situationer enligt AvtL 33 § förutsatt att informationen påverkar företagets faktiska värde.¹¹¹

Eftersom en ägare med ett större aktieinnehav ofta har bättre möjligheter att ha kännedom om förhållanden rörande bolaget som är viktiga för köparen, påverkar aktieinnehavets storlek indirekt säljarens informationsansvar och därmed också ansvar vid eventuella fel. Viktigt att beakta är att det snarare är storleken på säljarens totala innehav än storleken på den post som affären avser som kan påverka säljarens upplysningsplikt och därmed hennes ansvar i de fall hon inte fullgör sin upplysningsplikt.

Upplysningsplikten kan ta sin grund i att köpare utgår från att en person med möjlighet till insyn i bolaget också lämnar ut viktiga upplysningar och att motsatsen skulle strida mot tro och heder. Att köparen typiskt sett förväntar sig att bli upplyst om den aktuella faktorn tycks här spela väsentlig roll. Då en säljares tystnad också kan leda till ökat ansvar genom att göra en obefogad förutsättning befogad framstår det som klart att större möjlighet till insyn i ett företag leder till ett större säljaransvar. Ett speciellt fall skulle de situationer där säljaren före affären är ensam aktieägare kunna utgöra. Röjande av företagshemlighet kan föranleda skadestånd gentemot bolaget, men i en situation där en person är ensam ägare till samtliga aktier är det ju enbart hon som kan påtala ett sådant ansvar. I vilken mån företagshemligheter måste avslöjas är dock oklart, vilket behandlades närmare i kapitel 7.6 i denna uppsats.

Om man ser till upplysningsplikten ter det sig ofta föreligga en relation mellan ett procentuellt sett större innehav och ett större ansvar att lämna upplysningar vid försäljning av aktier. Detta bygger på en presumtion om att ett större ägande ger ökad möjlighet till insyn. Detta är dock bara till viss del sant eftersom man när man uppnått ett visst ägande får anses ha uppnått mer eller mindre full insyn och att möjligheten till insyn ovanför denna gräns endast ökar marginellt om ens alls till följd av ett ökat ägande. Det är först vid ett ensamt ägande som ansvaret skulle kunna anses öka mer noterbart då säljaren erhåller möjligheten att avslöja företagshemligheter utan att riskera att bli skadeståndsskyldig. Att skillnaden i insyn bara påverkas marginellt eller inte alls gäller även när aktieinnehavet nått under en viss gräns, insynen i bolaget kommer inte att sjunka ytterligare bara för att ett redan litet aktieinnehav blir ännu mindre.

¹¹¹ Avtalsrätt I. A. Adlercreutz s 264

Det förefaller dock som ett relativt säkert antagande att säga att upplysningsplikten och därmed ansvaret i praktiken skiljer sig mellan mindre och större poster. Undantag från detta kan förekomma om till exempel en mindre post säljs av en mindre ägare då denna innehar en position i företaget som ger god insyn, till exempel en VD-post. Det är alltså kännedom om ett visst förhållande som kan föranleda upplysningsplikt för säljaren och inte storleken på aktieposten eller storleken på det totala aktieinnehavet i sig. I praktiken innebär dock detta att upplysningsplikten oftare aktualiseras för stora ägare än för små ägare. Eftersom det är insynen och inte den sålda aktiepostens storlek som är av intresse gäller denna upplysningsplikt givetvis även när en stor ägare säljer av en mindre aktiepost.

8 Köparens undersökningsplikt

8.1 Allmänt om köparens undersökningsplikt

Frågan om köparens undersökningsplikt regleras i KöpL 20 §. Med undersökningsplikt menas inte att köparen i egentlig mening är skyldig att undersöka köpeobjektet, däremot påverkar undersökningsplikten köparens möjligheter att senare göra ett fel i varan gällande mot säljaren. Utgångspunkten i KöpL 20 § är att en köpare ej som fel kan åberopa vad hon måste antas ha känt till vid köpet. KöpL 20 § stadgar dock inte någon allmän undersökningsplikt för köparen. Undersökningsplikt för köparen inträder först då säljaren uppmanat köparen att undersöka varan, vilket framgår av KöpL 20 § 2st. Om köparen *utan godtagbar anledning*¹¹² underlåter att följa säljarens uppmaning att undersöka varan kan köparen inte såsom fel åberopa vad hon borde ha märkt om hon genomfört en undersökning.

En köpare kan också på eget bevåg besluta sig för att undersöka varan och kan då inte som fel åberopa vad hon *borde* ha märkt vid undersökningen (KöpL 20 § 2 st). Att en undersökning har ägt rum, eller har underlåtit utan godtagbar anledning trots uppmaning från säljaren, kan aldrig leda till att köparen förlorar sin rätt att åberopa fel gentemot en säljare som handlat i strid mot tro och heder (KöpL 20 § 2 st.).

Bestämmelserna i KöpL 20 § 2st gör det alltså möjligt för en säljare att begränsa sitt upplysningsansvar genom att uppmana köparen att undersöka varan, eftersom faktorer som köparen borde ha upptäckt vid undersökningen ej senare kan åberopas som fel av köparen. Av förarbetena framgår att det inte krävs att säljaren uttryckligen uppmanar köparen att undersöka varan för att köparen ska anses ha undersökningsplikt enligt KöpL 20 § 2st. ”*En uppmaning från säljaren att undersöka varan behöver inte i varje situation vara given i klara ordalag, utan den kan efter omständigheterna anses lämnad indirekt, exempelvis genom att varan vid förhandlingar om köpet har förevisats eller hållits tillgänglig för undersökning av köparen.*”¹¹³

Detta skulle beträffande aktier till exempel kunna ske genom att säljaren innan köp presenterar köparen med ett beslutsunderlag. Undersökningsplikt kan även ha sin grund i kutym som är generellt accepterad och efterföljs i den aktuella branschen. För att kutymen skall inverka på den legala bedömningen krävs dock även att den kan anses stadgad, det vill säga ha fasthet och varaktighet.¹¹⁴ Man skulle kunna argumentera att undersökningsplikt i viss mån följer av kutym vid aktieköp eftersom det anses att man som köpare bör skaffa sig själv viss kännedom om företaget, till exempel genom att granska de rapporter företaget sammanställt och som finns tillgängliga för potentiella aktieköpare.

¹¹² ”Bland omständigheter som kan utgöra en godtagbar anledning för köparen att underlåta att trots uppmaning undersöka varan kan nämnas att det i det särskilda fallet skulle vara alltför kostsamt eller besvärligt för honom. Varan kan exempelvis befinna sig på en för köparen avlägsen ort. Säljarens uppträdande kan vidare på olika sätt ge köparen anledning att begränsa sin undersökning eller att helt avstå från den. Den vanligaste situationen torde vara att säljaren har lämnat vissa uppgifter om varan eller utfästelser. Köparen torde då vara berättigad att uppfatta säljarens uppgifter och uttalanden som en omständighet som befriar honom från skyldigheten att undersöka varan i de hänseenden som uppgifterna avser.” Prop. 1988/89:76 s 94

¹¹³ Prop. 1988/89:76 s 94

¹¹⁴ Kutym och rättsregel – en civilrättslig undersökning. H. Karlgrén s 48

Beträffande aktier kan undersökningsplikten sägas bestå av ett begränsat antal faktorer och säljaren kan sägas ha en omfattande upplysningsplikt, speciellt vid större innehav eftersom säljaren då kan ha bättre möjlighet att ha/få kännedom om omständigheter som kan vara av betydelse för köparen. Säljaren kan begränsa sitt ansvar i högre grad om hon uppmanar köparen att använda en individ med specialkunskaper för att granska köpeobjektet. Det kan rörande aktieköp till exempel vara lämpligt att ta hjälp av revisor.

Vid undersökningsplikt enligt KöpL 20 § kan datamängden spela roll för hur omfattande undersökningsplikten är, och här spelar bland annat huruvida materialet är svåröverskådligt och tar mycket tid i anspråk en särskild roll. Även om plikten i dessa fall kan minska kan man ändå kräva att köparen ska göra en omfattande undersökning.

Undersökningsplikten kan i det enskilda fallet spela mycket stor roll för säljarens ansvar och det finns många oklara frågor kring hur långtgående denna undersökningsplikt egentligen är när det handlar om affärer rörande aktier och aktiebolag. Detta kommer dock inte behandlas mer ingående i denna uppsats.

Avslutningsvis bör påpekas att om en köpare på eget initiativ genomför en undersökning är det av stor vikt att köparen gör det noggrant och inte utför en bristfällig undersökning då hon efter köpet är förhindrad att åberopa sådana fel som hon borde ha upptäckt vid undersökningen. Rättsläget kring vad som utgör fel som borde upptäckas vid en undersökning och vad som utgör ”dolda fel” vid aktieköp är dock oklart.

8.2 Aktiepostens storlek och säljarens totala innehavs påverkan på undersökningsplikten

Undersökningsplikt enligt KöpL 20 § följer av säljarens uppmaning att undersöka objektet varpå säljarens ansvar begränsas angående fel som köparen borde ha upptäckt vid en sådan undersökning. Det förefaller rimligt att anta att en sådan uppmaning i normalfallet endast förekommer när handeln sker utanför börs och troligen mer frekvent när affären avser en större post (monetärt eller procentuellt).

Det är sannolikt så att undersökningspliktens inverkan är tämligen liten på säljaransvaret vid aktieaffärer eftersom det förefaller troligt att man med fog enbart kan förutsätta ett fåtal egenskaper hos en aktie och att säljaransvaret därför redan tidigare ej skulle omfatta fel som inte är dolda. Detta på grund av att det är mycket svårt att avgöra vad som ska ses som synliga och dolda fel i en aktie, samt att det enligt min mening förefaller troligt att ett synligt fel i vilket fall inte skulle kunna åberopas som fel. Jag baserar detta antagande på att det inte är sannolikt att ett fel som är synligt skulle kunna utgöra något man med fog kan förutsätta motsatsen om, även om undersökningsplikt ej förelegat, eftersom en aktie är lik en annan och det snarare kommer att röra sig om fel i företaget än i aktien i sig. Ett undantag skulle kunna utgöras av fall som avser ett större aktieförvärv och samtliga bokföringshandlingar, fakturor etc. tillhandahålls köparen för granskning. Hur långtgående undersökningsplikten är i sådana fall är oklart.

Såsom tidigare konstaterats tycks det troligt att undersökningsplikten i realiteten mycket sällan skulle påverka säljaransvaret vid aktieköp. Det är inte orimligt att utgå från att denna faktor att i första hand skulle utöva sin eventuella begränsade påverkan genom att minska ansvaret vid större aktieaffärer, men jag har ändå valt att inte utreda frågan vidare eftersom dess totala inflytande bedöms vara så begränsat.

9 Sammanfattande slutsatser och de lege ferenda diskussion

9.1 Slutsatser

Man kan konstatera att regleringen angående felansvar vid köp av aktier är ett klassiskt exempel på en reglering som vid en första anblick kan tyckas slå lika oberoende av faktorer som till exempel hur stor aktiepost i ett bolag som förvärvas. Verkligheten är dock en annan och man kan se att en affärs storlek och säljarens totala aktieinnehav i bolaget kan påverka felansvaret på grund av marknadspraxis, omständigheterna kring affären och hur den genomförs i praktiken.

För att kunna besvara frågan om hur ett köps storlek och säljarens totala innehav i bolaget kan påverka ansvarsfördelningen anser jag att man måste göra vissa indelningar, dels i marknadsnoterade aktier och icke marknadsnoterade aktier, dels i monetärt större (det vill säga avseende större värden) och procentuellt större (det vill säga avseende en större del av det totala rösttalet i företaget) poster. Uppdelningen i monetärt större och procentuellt större poster har särskilt stor betydelse beträffande icke marknadsnoterade aktier.

Om vi börjar med att titta på marknadsnoterade aktier kan vi där se att ansvaret är beroende av en posts storlek till följd av den marknadspraxis som utarbetats, eftersom den innebär att mindre aktieposter alltid säljs med ansvarsbegränsningar medan större poster inte anses vara sålda med ansvarsbegränsningar såvida de inte säljs över börsen, vilket större poster ofta inte gör. Ansvarsbegränsningen är inte uttrycklig utan följer av regeln om auktionsköp i KöpL 19 §. (För information om börsköp och hur de kan likställas med auktionsköp, se avsnitt 6.2 och 6.3.)

Vid icke marknadsnoterade aktier kan vi inte se samma koppling till en tydlig marknadspraxis, dock tycks det även här te sig troligare att en mindre post skulle ha smittats av den marknadspraxis som gäller för marknadsnoterade aktier än att en större post skulle ha gjort det. Bedömningen får här enligt Hultmark (Ramberg) göras från fall till fall och man får i en sådan situation se till samtliga faktorer och inte bara postens monetära storlek.¹¹⁵ Detta särskilt eftersom icke marknadsnoterade aktier kan härröra från mycket mindre bolag än marknadsnoterade aktier och poster som för marknadsnoterade aktier skulle vara att anse såsom mindre här kan utgöra en stor del av aktiekapitalet. Det förefaller därför mer troligt att aktiepostens procentuella storlek, det vill säga den andel den utgör av det totala antalet aktier i bolaget, är av större betydelse än den rent monetära storleken. Även upplysningspliktens utsträckning och påföljande ansvarsutsträckning är beroende av en posts procentuella storlek.

Såsom tidigare uttryckts är det även rimligt att anta att större affärer föregås av mer omfattande förberedelser. Detta har troligen en reell inverkan på ansvaret för säljaren i praktiken eftersom större affärer, procentuellt sett såväl som rent monetärt, typiskt sett innebär att garantier ges i högre grad och att en mer omfattande kommunikation mellan köpare och säljare sker vilket lätt leder till en ökad upplysningsplikt eftersom säljaren till exempel kan få

¹¹⁵ Andra faktorer kan givetvis spela in även vid affärer gällande marknadsnoterade aktier.

ökad kännedom om köparens avsikter med köpet. Samtidigt torde köparens undersökningsplikt oftare aktualiseras vid denna typ av affärer.

Om man ser till helheten förefaller det tämligen klart att en aktieposts storlek, monetärt eller i förhållande till det totala antalet aktier i bolaget, påverkar hur säljarens ansvar de facto utformar sig. Huruvida den monetära eller den procentuella storleken på en aktiepost har störst påverkan tycks enligt mig vara beroende av om det rör sig om en marknadsnoterad eller icke marknadsnoterad aktie. Den rent monetära storleken har större direkt påverkan vid marknadsnoterade aktier.

Trots att man kan se att en aktieposts storlek kan ha betydelse för en säljares ansvar, till exempel eftersom det kan påverka om ansvarbegränsning ska anses föreligga, ter det sig dock sig tveksamt vilken reell betydelse detta egentligen har eftersom det förefaller troligt att man inte med fog kan förutsätta några speciella egenskaper hos en aktie och att ansvaret i detta fall ur legalt perspektiv skulle förbli nästintill detsamma oavsett postens storlek, det vill säga ett "obefintligt" ansvar för annat än formella fel. Förutsättningarna på marknaden och köparens krav på garantier och dylikt kan dock såsom tidigare uttryckts innebära att man trots allt i realiteten kan se en viss skillnad beträffande säljarens ansvar. Detta har dock som sagt marknadsmässiga snarare än juridiska grunder.

9.2 De lege ferenda diskussion

9.2.1 Bör en aktieposts storlek påverka säljarens ansvar?

När jag nu har kunnat konstatera att en aktieposts storlek och framförallt säljarens möjlighet insyn i bolaget i praktiken påverkar hennes ansvar vid en eventuell aktieförsäljning kan man ställa sig frågan om det *bör* förhålla sig på detta sätt. Jag hävdar bestämt att så är fallet. Detta följer av att alla säljare bör ansvara för de faktorer de känner till eller borde känna till om objektet som ska säljas. Om de inte gör detta och informationen faller utanför allmän kunskap¹¹⁶ och utgör ett "fel" bör de ansvara för detta fel. På samma sätt förefaller det enligt min mening inte rimligt att säljaren ska ha ansvar för faktorer om vilka hon inte kan skaffa sig kännedom. Detta synsätt innebär dock ett fränsteg från KöpL strikta ansvar.

Eftersom ett procentuellt sett större aktieinnehav ger större insyn i ett bolag bör detta på denna grund ge ökat ansvar vid försäljning av aktier. Avgörande för ansvarsfrågan bör inte vara vad säljaren de facto vet utan vad hon har möjlighet att veta. Ansvaret för att säljaren inte utnyttjar denna möjlighet till insyn bör falla på säljaren. Detta eftersom allt annat skulle göra det mycket svårt för köparen att någonsin bevisa att säljaren haft kännedom om den aktuella faktorn. På samma sätt bör en ökad möjlighet till insyn av andra skäl såsom position inom företaget och dylikt innebära ett ökat ansvar.

9.2.2 Vad bör förändras?

När det gäller den nuvarande regleringen av aktieaffärer ser jag ett behov av harmonisering av ansvarsreglerna i fråga om försäljning med begränsat ansvar så att samma förutsättningar gäller vid liknande affärer oavsett om aktien säljs över börs eller inte. Samtidigt måste rättstillämpningen tillåtas ta hänsyn till aktieköpsens varierande natur.

¹¹⁶ Med detta avses information som offentliggjorts genom till exempel pressreleaser eller årsredovisningar.

9.2.3 Harmonisering av reglerna för aktier sålda på respektive utanför börs

Med dagens reglering är det som tidigare påvisats i många fall oklart om en aktieaffär kan anses ha smittats av reglerna som gäller på Stockholmsbörsen och därigenom säljs med begränsat säljaransvar. Denna osäkerhet är inte önskvärd eftersom den gör att det vid köpetillfället kan vara svårt att veta vad som egentligen skulle gälla i en framtida tvist. Även om det skulle vara så att säljaransvaret i realiteten är nästintill obefintligt oavsett om en aktie säljs med begränsat ansvar eller ej¹¹⁷ är det olyckligt att denna oklarhet existerar. Jag förespråkar därför en harmonisering av regleringen vid aktieaffärer så att samma förutsättningar gäller vid liknande affärer oavsett om aktiens säljs över börs eller inte.

9.2.4 Aktieaffärers skiftande natur och förslag på regleringar

Eftersom det finns många olika sorters aktieaffärer ter det sig lämpligt att lagen åtminstone till viss del tar hänsyn till denna variation. En aktieaffär kan till exempel vara kortsiktigt spekulativ, vara baserad på ägarintresse eller utgöra en långsiktig investering – allt baserat på köparens avsikt med köpet. Det förefaller dock praktiskt svårt att utforma en reglering som påverkar säljarens ansvar utifrån köparens avsikter. Detta eftersom dessa inte alltid är kända av säljaren och det kan vara svårt att i efterhand påvisa vilka de egentligen var.

En aktieaffärs natur har ofta en viss parallellitet med den procentuella storlek på aktieposten som affären avser. Spekulative köp avser till exempel ofta, men givetvis inte alltid, procentuellt sett¹¹⁸ mindre poster än vad affärer som baserar sig på ägarintresse gör. Det förefaller dock trots detta som om man genom att låta en säljares ansvar vara beroende av aktiepostens procentuella storlek skulle kunna skapa ett system som bättre tar tillvara de olika intressena både vid de spekulativa köpen och vid de köp som baseras på ägarintresse.

Ett ökat ansvar skulle till exempel kunna infalla så snart säljarens totala innehav i bolaget motsvarar minst 10 procent av företagets röstetal eftersom en så pass stor post typiskt sett innebär ökade möjligheter till insyn. Det är också möjligt att komplettera en regel av detta slag med en regel som fastslår att ett ökat ansvar också alltid infaller om affären överstiger ett visst lägsta värde, oavsett vilken andel av företaget denna post skapar. Frågan är dock om detta ökade ansvar ska åläggas säljaren i form av upplysningsplikt eller köparen i form av större undersökningsplikt¹¹⁹.

Med en procentbaserad reglering skulle fortfarande dagliga aktieaffärer av mindre storlek kunna fortlöpa med det minimala säljaransvar som idag råder, medan affärer av större poster (som ofta är av en mindre spekulativ och mer ägandeinriktad natur) skulle föranleda ett större, om än även i detta fall begränsat, ansvar för säljaren. Detta skulle kunna motivera säljaren att informera köparen om viktiga faktorer innan ett köp. Säljaren av dessa större poster har även ofta haft möjlighet till större insyn i bolaget. De faktorer som säljaren kunnat få tillgång till genom dessa ökade insynsmöjligheter bör hon därför ansvara för i de fall de påverkar köpet. Genom att i dessa fall ge säljaren ett något större ansvar kan man uppmuntra att faktorer av

¹¹⁷ I doktrinen finns flera röster som hävdar att man inte med fog kan förutsätta några som helst egenskaper hos en aktie, se avsnitt 4.2

¹¹⁸ Procentuellt i förhållande till det totala antalet aktier i bolaget.

¹¹⁹ Här bör man beakta att det är föga troligt att ett bolag skulle ge en potentiell köpare möjlighet att genomföra så kallad "due diligence" (företagsbesiktning) enbart baserat på att hon önskar köpa aktier för en betydande monetär summa om denna summa inte samtidigt leder till ett högt procentuellt ägande.

vikt uppdagas redan före en affär och att konflikterna därigenom minskar. Säljaren bör dock även i fortsättningen aldrig ansvara för motsvarigheten till synliga fel hos en aktie. En reglering av denna typ bör även ålägga köparen en större undersökningsplikt vid affärer av procentuellt sett större poster. En köpare kan till exempel genom att genomföra så kallad "due dilligence" (företagsbesiktning) se till att få tillgång till mer uppgifter om företaget än vad som står att finna i årsredovisningar och liknande publicerat material.

Vad jag förespråkar är alltså ett system där ansvarsfördelningen mellan säljare och köpare är beroende av aktiepostens storlek, framförallt procentuellt men eventuellt även monetärt. Det finns dock en klar risk att en reglering av denna typ skulle bli komplex, svårtillämpad och oförutsägbar, åtminstone tills en rättspraxis hunnit utformas.

9.2.5 Slutord de lege ferenda

Efter denna genomgång av rättsläget vid aktieköp förefaller det mig klart att det finns behov av en reformering av lagstiftningen rörande ansvar för fel vid aktieköp. Hur en mer lämplig utformning av regleringen skulle se ut är dock svårt att avgöra. De ovan presenterade förslaget för, som jag har visat, lätt med sig nya problem. Däremot ter sig den av mig i stycke 9.2.3 förespråkade harmoniseringen av reglerna så att samma förutsättningar gäller vid liknande affärer oavsett om aktien säljs över börs eller inte åtminstone vid en första anblick inte vara lika problematisk att uppnå; för att skapa förutsebarhet för aktieköpare och säljare borde det räcka med att i lag fastslå att aktier alltid (alternativt aldrig) säljs med begränsat ansvar oavsett om de säljs på börs eller ej.

När det gäller den stora frågan om hur ansvaret mellan parterna bör fördelas rättsligt vid aktieköp tycks den stora svårigheten ligga i att skapa en lag som kan ta hänsyn till den mycket skiftande natur som aktieköp kan ha. Jag har ovan presenterat en lösning på detta problem, men även denna är förknippad med en rad andra problem, bland annat på grund av att den bygger på fiktiva antaganden snarare än verkligheten i den enskilda situationen. En lag som utformas enligt denna metod skulle även kunna bli komplex och svårgreppbar. Det kan därför finnas skäl att behålla den nuvarande lagstiftningen även om denna på intet sätt är särskilt lämpad att reglera aktieköp. För att göra den rättsliga situationen för aktieköpare och säljare något mer förutsebar skulle man dock från lagstiftarens sida kunna överväga att i själva KöpL fastslå att den är tillämplig lag för aktieköp och det oavsett antalet aktier.

10 Källförteckning

10.1 Doktrin

10.1.1 Böcker

- Adlercreutz, A. (1995) *Avtalsrätt I*, 10 uppl, Lund, Juristförlaget i Lund
- Hultmark (Ramberg), C. (2002) *Internet Marketplaces – The Law of Auctions and Exchanges Online*, Oxford University Press
- Hultmark (Ramberg), C. (1992) *Kontraktsbrott vid köp av aktie*, Stockholm, Juristförlaget
- Hultmark (Ramberg), C. (1993) *Upplyningsplikt vid ingående av avtal*, Stockholm, Juristförlaget
- Hultmark (Ramberg), C. (2003) *Internet Marketplaces: The Law of Auctions and Exchanges Online*, Oxford University Press, USA
- Håstad, T. (1998) *Den nya köprätten*, 4:e uppl, Uppsala, Iustus
- Karlgren, H. (1963) *Avtalsrättsliga spörsmål*, Stockholm, Nordstedts
- Karlgren, H. (1960) *Kutym och rättsregel – en civilrättslig undersökning*, Stockholm, Nordstedts
- Karnell, G. (1976) *Om värdefel vid överlåtelse av rörelsedrivande aktiebolag, festskrift till Knut Rohde*, Stockholm, Pa Norstedts & Söners
- Lindskog, S. (1991) *Om tolkning av ballansräkningsgaranti vid aktiebolagsöverlåtelse, festskrift till Kurt Granfors*
- Mellqvist, M. och Persson, I. (2001) *Fordran & Skuld*, Iustus, Uppsala
- Runesson, E. M. (1996) *Rekonstruktion av ofullständiga avtal – särskilt om köplagens reglering av risken för ökade prestationskostnader*, Stockholm
- Walén, G. (1997) *Lagen om skuldebrev m.m.* 2 uppl., Stockholm
- Thorell, P. (1999) *Företagens redovisning*, Iustus, Uppsala

10.1.2 Artiklar

Svensk Juristtidning

Johansson, SvJT 1990 s 81

Andersson, SvJT 1990 s 94

Åhman, SvJT 1990 s 479

Sacklén, SvJT 1993 s 812

Juridisk tidskrift

Håstad, JT 1992/93 s 607

Martinsson, JT 1992/93, nr 3, s 436

10.2 Lagtext och internationella överenskommelser

Aktiebolagslag (1975:1385)

Aktiebolagslag (2005:551)

Bokföringslag (1999:1078)

Brottsbalk (1962:700)

Distans- och hemförsäljningslag (2005:59)

Jordabalk (1970:994)

Köplag (1990:931)

Lag om köp och byte av lös egendom (1905:38 s.1)

Lag om skuldebrev (1936:81)

Lag om skydd för företagshemligheter (1990:409)

Konsumentköplag (1990:932)

Lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (1915:218)

Lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (1994:1512)

Lag om finansiell rådgivning till konsumenter (2003:862)

The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods

10.3 Förarbeten

Svenska förarbeten

SOU 1974:830

Prop. 1988/89:76

Finländska förarbeten

”Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till komplettering av strafflagen med bestämmelser om värdepappersmarknadsbrott”, Riksdagen 1998

VEPS-tunnus RP 254/1998

10.4 Praxis

10.4.1 Högsta domstolen

NJA 1945 s 305

NJA 1957 s 1

NJA 1961 s 330

NJA 1975 s 152

NJA 1976 s 341

NJA 2001 s 155

10.4.2 Skiljedomar

Stockholms Handelskammars skiljedomsinstitut, årsskrift 1986 s 47

Skiljedom meddelad 1988-05-16 i Stockholm av G. Ehrner, K. Grönfors och J. Ramberg
(opublicerad)

Kan användas vid köp o försäljning av aktier.

(Avräkningsnota skall sparas inför deklaration, samt lämnas till banken för hjälp med VPC-överföring)

Avtal om försäljning och köp av aktier enligt nedan:

Säljare:

Namn _____ Personnr: _____

Adress _____ Postadress _____

Tel.dagtid _____

VP-konto _____ Depån _____

Likvidkonto _____

Bank _____ Telnr _____

Köpare:

Namn _____ Personnr: _____

Adress _____ Postadress _____

Tel.dagtid _____

VP-konto _____ Depån _____

Likvidkonto _____

Bank _____ Telnr _____

Affären avser:

Aktier i	Aktieslag	Antal	á pris	Likvid SEK
_____	_____	_____	_____	_____

Likviden inbetalas senast ____ / ____, eller i samband med överföring av aktierna.

Om försäljningen gäller aktier som ej är registrerade hos VPC, måste nedanstående fyllas i:

Finns aktiebrev: _____ (ja/nej)   Aktiebrevsnr: _____

Aktienummer: _____ (ex. B10201 – 10400)

Övrig information och överenskommelser:

VP-överföring ombesörjes av säljaren.

Enligt lag är det nödvändigt att informera företaget om förändringar i ägarstrukturen. Detta gör man enklast genom att köparen sänder kopia av denna nota till bolaget som det handlas med.

Datum _____

Datum _____

Ort _____

Ort _____

_____
Säljares underskrift

_____
Köparens underskrift

Enligt Svenska Advokatsamfundet förekommande säljargarantier vid aktiebolagsöverlåtelser

- 1.) Senaste årsredovisningens riktighet och överrensstämmelse med lag och god redovisningssed.
- 2.) Den period och det årsbokslut som köpet baseras på anges.
- 3.) Bolaget skall äga samtliga bokförda tillgångar med full äganderätt.
- 4.) Värdet av mottagna säkerheter garanteras.
- 5.) Existensen av och godheten i utestående fordringar garanteras.
- 6.) Värderingen av pågående arbeten beskrivs.
- 7.) Omsättnings- och värderingstillgångar för ej vara upptagna till ett högre värde än årsredovisning- och bokföringsförlagen medger.
- 8.) Att skulder och ansvarsförbindelser är upptagna till sina fulla belopp.
- 9.) Lämnade säkerheter.
- 10.) Pensionsåtaganden.
- 11.) Beräkning av sociala kostnader.
- 12.) Att inga anspråk p.g.a. sålda varor eller utförda tjänster har riktats eller kommer att riktas mot bolaget.
- 13.) Att ingen rättegång, skatteprocess eller administrativt förfarande kommer aktualiseras p.g.a. förhållanden före överlåtelsen.
- 14.) Att det inte finns några förelägganden eller förbud mot verksamheten.
- 15.) Att man inte gör intrång i annans patent, mönsterskydd, varumärke, eller annan immateriell rättighet.
- 16.) Försäkringsskydd.
- 17.) Anställningsavtalens innehåll.
- 18.) Att hyres- och arrendeavtal samt andra avtal är giltiga enligt ordalydelsen, att de ej sagts upp eller förväntas sägas upp av motparten. Att avtalen ej innehåller onormalt betungande villkor.
- 19.) Att inga onormala transaktioner eller avvikelser från bolagets normala verksamhet förekommit under tiden efter de presenterade räkenskaperna.
- 20.) Att aktierna är till fullo betalda och ej belastade med hembudsklausul. Att aktierna ej är pantsatta.
- 21.) Att utdelning ej beslutats för det senaste räkenskapsåret.
- 22.) Att förhandlings- och informationsskyldighet enligt MBL har iakttagits.
- 23.) Eventuellt kan resultatet en viss tid efter köpet garanteras. Beskrivningen av hur köpeskillingen i så fall skall justeras vid dåligt resultat. Beräkning av ev. tilläggsköpeskillning.
- 24.) Garantiansvarets preskriptionstid. Reklamationsfrister.
- 25.) Tillvägagångssätt vid problem enligt avtalet. Skiljeklausul. Tillämplig lag.
- 26.) Garantier avseende ev. dotterbolag till det sålda bolaget.

Till detta kan bl.a. läggas:

- 27.) Konkurrensklausul
- 28.) Säljarens åtagande att avsätta gamla styrelsen på tillträdesdagen.
- 29.) Köparen bereds insynsmöjlighet i bolaget fram till inträdet.
- 30.) Beloppsbegränsningar för säljarens ansvar. Integrationsklausul.